

Rapports da las uniuns afiliadas

Autor(en): **Arquint, Jachen Curdin / Derungs, Gion Antoni / Scherrer, Carli**

Objektyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **109 (1996)**

PDF erstellt am: **17.07.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-236206>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Rapports da las uniuns affiliadas

Societad retorumantscha

Chi chi legia il rapport dal cheuredatur dal Dicziunari Rumantsch Grischun, il dr. Felix Giger, cun atenziun, fa svelt surasèn cha sias externaziuns sun portadas d'üna intunaziun chi tradischa schlantsch, lavur sistemica bain ponderada e sentimaint da buna reuschida. La lavur da redacziun progredischa plü bain co previs e las innovaziuns giavüschablas vi da l'infrastructura da l'Institut han pudü gnir surdatas davo cha la suprastanza ha gnü dat liber il credit necessari in üna tschantada extraordinaria chi ha gnü lö vers la fin dal 1995.

L'incumbenza centrala da la Società Retorumantscha, la gestiun da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun e l'ediziun dal DRG, as preschainta dimena in ün möd ourdvard positiv. Tuottüna, adonta da quist bun resultat intern, nu po il rapport dal president da la Società Retorumantscha avair ün'intunaziun uschè allegraivla. La suprastanza da la Società Retorumantscha e seis president sun stats confruntats cun problems chi nu sun adüna be simpels chi tils vegnan adössats da dadoura nan. I regardan impustüt duos chomps: d'üna vart il dachasa da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun, da tschella vart la finanziaziun da l'annuari da la SRR, las Annalas.

Per quai chi riguarda il dachasa rinviesch eu al rapport da l'onn 1994. Apaina cha'l president es gnü a savair cha'l stabilimaint da la direenziun da la duana III vegna fat vnal, ha'l tut sü contact cun rapreschantants da la Regenza, nomnadadmaing culs cusgliers guvernavivs Caluori e Maissen, per far tuot il necessari per impedir cha l'Institut haja da far müdada. Il cheuredatur e la chaschiera til han sustgnü in quista acziun. I'l cuors da l'on è'l lura stat continuantamaing in contact cul secretariat dal Departamaint da finanzas chi'ns ha adüna darcheu asgürà telefonicamaing chi nu saja da quintar cun problems. Vers stà ha il manader da la secziun da construcziun ota dal chantun Grischun express publicamaing l'opiniun cha l'Institut dal Dicziunari Rumantsch stuvarà pensar da tscherchar ün oter dachasa. Il president da la SRR es gnü infuormà da quai da vart dal Radio Rumantsch ed ha-sün quai-scrit üna charta a la Regenza ingio cha quel ha preschantà la problematica dal püt da vista da la SRR. Impustüt ha'l fat resortir cha'l Chantun sves-s-cun quai ch'el subvenziunescha la Società Retorumantscha per la gestiun da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun-haja tuot interess cha'l fit pel dachasa da l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun nu saja massa ot e cha la continuità da la lavur saja garantida eir per quai chi riguarda il tip da localitats ch'ün tal institut scientific sto avair a disposiziun. La Regenza ha respus ch'ella haja incletta per la problematica da la Società Retorumantscha, ma ch'ella stopcha tuottüna giavüschar a la Società Retorumantscha

da's procurara *lunga vista* otras localitats. In connex culla discussiun sur da l'acquist da la chasa a la Rohanstr. 5 tras il Chantun aint il Grond Cussagl ha lura la Società Retorumantscha – sur l'intervenziun da Grondcuglier Jon Plouda – laschè preschantar il giavüscha – schi saja vairamaing necessari da dislocar l'Institut dal Dicziunari Rumantsch Grischun – l'administraziun chantunala stetta a disposiziun cun seis buns servezzans per güdar a chattar novas localitats adattadas per l'Institut scientific da la SRR.

Preschantond la situaziun dal dachasa pel 1994 vaiva il suottacrit constatà cun buna radschun cha la chosa saja amo averta. Hoz, in vista al svilup davo la seguonda mità dal 1995, sto'l malavita constatar ch'üna dislocaziun – cunter tuotta apparentscha e cunter tuots buniamaints – es dvantada inevitabla. Tant il suottacrit co il cheuredactur s'impegnaran per cha nus chattan üna soluziun chi po satisfar per quai chi riguarda il spazi e la posiziun sco eir a regard la dürada da la fittanza e la continuità.

La finanziaziun da las Annalas es garantida amo pel 1996. Dal 1997 nu gnarà nos periodic plü subvenziunà tras l'Academia Svizra da Scienzas Moralas e Socialas (ASSM). Il raster cha las instanzas da la ASSM han applichà per correspuonder al bsögn da spargnar, impost tras il Cussagl federal, ha gnü la conseguenza cha'l periodic da la SRR es categorisà tanter las publicaziuns da valor plüchöntscha culturala e main tanter las publicaziuns da taimpra spüramaing scientifica. Quai adonta dad ün'intervenziun extaisa, scritta ed orala, davart dal president. L'esit da tuot l'exercizi es cha la subvenziun da la ASSM per las Annalas vegn strichada e cha nus ans stuvain fatschendar da survgnir ils mezs federals chi'ns mancan sur ün oter chanal. Cun quai cha las pussibilitats da raziunalisar e da spargnar cuosts pro la producziun dal periodic sun gnüdas sfrüttadas ils ultims ons, nu güda oter co da tscherchar üna nouva funtana pels mezs chi'ns mancan, q.v.d. tanter 7000 ed 8000 francs.

Las Annalas ans han dat da chefar eir sül chomp persunal, v.d. per quai chi riguarda la redacziun. Nos predschà redacter engiadinais, il rav. Gion Gaudenz, ha preschantà sia demischiun per la fin dal 1995. Ma, cugnuschond la situaziun e bainvugliant sco ch'el es, ha'l laschè avert la via per üna prolungaziun da sia actività eir pel 1996. E nus eschan stats plü co cuntaints da sia sporta. I nun es stat pussibel da chattar üna persuna chi's vess miss a disposiziun sco redactor/a. Sperain cha quai dvainta pussibel i'l cuors dal 1996.

Uschigliö esa stat pussibel dad occupar ils posts vacants. La radunanza generala ha tschernü sco nouv suprastant, in piazza dal dr. Jon Mathieu, al lic. fil. Dumenic Andry. Nus eschan cuntaints ch'el s'ha miss a disposiziun ed eschan persvas d'avair chattà ün commember da suprastanza chi – grazcha a seis spiert critic e grazcha a sia fuormaziun – ans po prestar buns servezzans. In piazza da Robert Capaul ha

la Radunanza generala tschernü a Christian Cavegn sco revisur da quint. Cun sar Christian dispuonin nus d'ün revisur da professiun. Nus ans pudaran adüna darcheu basar sün sias vastas cugnuschentschas, consolidadas tras üna lunga experienza in servezzan dal Chantun.

Sül chomp dal persunal resta da manzunar ün problem. In connex culla tscherna dal lic. fil. Claudio Vincenz illa mezza piazza da redac-tur, statta scritta oura dal 1994, s'haja fat surasèn cha la pratcha per quai chi riguarda las tschernas e la remuneraziun nu d'eira dal tuot conse-quenta. In vista a quist fat e davo üna correspundenza extaisa tanter la presidenta da la Cumischiun filologica (CF) – chi s'ha dostada per la cooperaziun da la CF pro las tschemas – ed il president da la SRR s'haja chattà chi saja necessari da reveder il Reglamaint pel Dicziunari Ru-mantsch Grischun chi dataiva dal 1956 e chi – eir simlas chosas pon para capitar! – d'eira i in invlidanza.

Per quai chi riguarda las publicaziuns nun ha üna pendenza amo pudü gnir evasa. Ils duos toms da la Romanica Retica cullas ouvras dad Alfons Maissen sun in lavur, ma nun han amo pudü cumparair. Nus fain quint cun lur cumprasa i'l cuors dal 1996.

Il suottascrit glivra seis rapport ingrazchond cordialmaing a tuot quels chi han contribui a la buna reuschida da la lavur d'ürant il 1995.

Il parsura: Jachen Curdin Arquint

Suprastanza

<i>President</i>	Dr. Jachen Curdin Arquint, Cuoir
<i>Vicepresident</i>	Dr. Arnold Spescha, Cuoir
<i>Actuara</i>	Anna-Alice Dazzi Gross, Cuoir
<i>Cassiera</i>	Genoveva Seger-Arquisch, Vaduz
<i>Assessurs</i>	Dr. Cristian Collenberg, Cuoir
	Rest Luis Deplazes, Rabi
	Jost Falett, Bever
	Martin Gabriel, Glion
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
	Cristian Joos, Cuoir
	Gion Arthur Manetsch, Cuoir
	Dr. Jon Mathieu, Cuoir
	Chasper Pult, Pasqual
	Dr. Stefan Sonder, Cuoir
<i>President d'onur</i>	Dr. Gion Deplazes, Cuoir
<i>Redacziun Annalas</i>	Roman Caviezel, Cuoir
	Rav. Gion Gaudenz, Puntraschigna
<i>Revisurs da quint</i>	Robert Capaul, Danis
	Chasper Stupan, Cuoir
<i>Dicziunari Rumantsch</i>	Dr. Felix Giger, Cuoir, caporedacziun
<i>Grischun</i>	Annatina Secchi Malfroy, Cuoir, redacziun
	Dr. Carli Tomaschett, Cuoir, redacziun
	Kuno Widmer, Cuoir, redacziun
	Ines Gartmann, Cuoir, documentaziun
	Alexa Arquisch, Cuoir, secretariat
	Dr. Alexi Decurtins, Cuoir

Romania

Radunonza da delegadas e delegai 1994

Igl onn da gestiun 1993/94 ei ius a fin cun la radunonza da delegadas e delegai a Danis ils 19-11-1994. La presenza ei stada cun 72 persunas dètg buna, 53 delegadas e delegai e 19 hosps. Perstgisas ha ei dau 29. Il chor d'affons cun Ciril Friberg ha fatg l'introducziun musicala.

Sesidas dils organs administrativs/executivs

La *suprastonza* ha giu 11 sesidas. Risguardond sche zaco pusseivel en turnus las quater regiuns romanianas, han las sesidas giu liug uonn a Domat, Trun, Glion, Trun, Domat, Vella, Falera, Rueun, Trun, Laax e Sumvitg.

Dallas sesidas dalla *suprastonza* prendan era part cun vusch consultativa il collaboratur regiunal Carli Scherrer e la representanta dalla Romania ella *suprastonza* dalla Ligia Romontscha Rita Killias - Cantieni.

Ina gada ad onn ha era il *Cussegl dalla Romania* sia sesida. En quel seconferescha la *suprastonza* cul collaboratur regiunal e ses collaboraturs subregiunals. Lur muntada per la *suprastonza* ei quella dil bratsch liung ora ella regiun. La finamira da quella seduta annuala ei da sentir il puls per saver integrar giavischs el program digl onn che suonda.

Nossas secziuns

La *suprastonza* ei adina dètg bein sil current sur dallas activitads dalla *Romania da giuventetgna*. Il brat d'informaziuns ei pli u meins garantius cun la presenza da quella en *suprastonza*. Alice Darms, lur representanta dil davos temps, ha stuiu abdicar ord motivs da midada da domicil. La vacanza vegn surmuntada interimisticamein cun Werner Carigiet.

La *Scuntrada e formaziun Surselva*, ina secziun da cuminonza dalla Romania, Renania e Ligia Romontscha, ha saviu festivar uonn siu 10avel anniversari.

Lavur communabla Romania e Renania

La Romania e la Renania lavuran gia dapi biars onns ensemen. Specialmein sin basa dils dus collaboraturs regiunals vegn fatg buna lavur da cuminonza. Quei ei lavur che sedat neu dalla pratica dil mintgadi.

Ils 4 da matg ein las duas *suprastonzas* seradunadas a Domat per primarmein coordinar e planisar occurrenzas, mo era per tgirar tut quei che unescha e tematisar quei che sparta.

Denter auter seconfereschan mintgamai parts dallas *suprastonzas* ina gada ad onn cun ina delegaziun dalla Corporaziun da Vischnauncas Surselva. Uonn ei quei stau ils 31 d'uost en Casa Cumin a Glion. La sesida ha tematisau damondas dil romontsch che tangheschan l'ina sco l'autra vart.

Il bein frequentau „Cuors per canzlists e canzlistas“ dalla Romania e Renania ha pudiu vegnir menaus atras per la quarta gada e suttastreha la necessitad dalla scolaziun sin quei sectur.

Coc dalla lavur communabla sin scalem dallas suprastonzas ei stau uonn la preparaziun e realisaziun dalla sera dad informaziun davart il diever dil romontsch sco lungatg official dils 3 da november 1995 a Laax.

Nossa sedia

La Romania ei satisfatga da siu suttetg dapi in pèr onns ella *Cuort Ligia Grischa* a Trun. Ella dispona leu dad in center d'informaziun, documentaziun e vendita. Il menaschi da stizun marscha dèt g pulit, nus stein bugen a disposiziun a tut tgi ch'ei interessaus per fatgs romontschs.

La Romania dispona era sur dad ina biblioteca cul num *Fundaziun Biblioteca Romania*. Quella exista dapi ils 10-12-1993 e fa prova.

Collaboraziun cun la Ligia Romontscha

La *Ligia Romontscha* ha envidau uonn a duas sesidas da delegadas e delegai. La presenza dalla Romania a talas occurrenzas ei tradiziunalmeins fleivla. Il parsura ha anflau per bien da regurdar delegadas e delegai dalla Romania a lur incarica. Cul sistem da substituziun duess ina megliera presenza esser pusseivla.

La collaboraziun denter la Romania e la *Ligia Romontscha* ei buna. La Romania engrazia per il sustegn.

Il *Cussegl dalla Ligia Romontscha* ha giu ina sesida ils 5 da matg a Cuera.

Nossas ediziuns

Ischi, Nies Tschespet, Artgin, Gregory Greg (ediziun Romania ed LR).

Autras activitads

La gruppa da lavur „*Sensibilisaziun linguistica e culturala*“, purtada dil collaboratur regional e ses gidonters, prepara acziuns specialas.

Per la suprastonza dalla Romania ein las stentas en favur dad in rinforzament dalla pressa romontscha da grond'impurtonza. Ord quei motiv eis ella representada en differentas gruppas da lavur cun quella finamira.

Las suprastonzas dalla Romania e Renania tgiran il contact cun la *Corporaziun da vischnauncas Surselva*. Romania e Renania ein perschuidas dall'impurtonta rolla dalla CVS pil romontsch en Surselva. Il bien inscunter dallas treis delegaziuns ha giu liug ils 31-8 a Glion.

Ils 5-10 ei la suprastonza s'entupada cun la *Suprastonza communal da Laax*. Nus vein discutau damondas dil romontsch en ina vischnaunca cun grond svilup economic.

Bia e buna lavur ha la Gruppa predeliberonta „100 onns Romania“ fatg. Quella vegn presidiada da Sora Florentina Camartin, members ein Erwin Ardüser, Simon Camartin, Giusep Capaul, Werner Carigiet, Carli Scherrer e Justina Simeon-Cathomas.

La suprastanza ha era encuriu il contact cun las *conferenzas scolasticas* dalla regiun. Ella sustegn il project da Werner Carigiet e Rico Cathomas.

Finanzas

La Romania stat buca sin rosas. Ella ei obligada – ed ella fa era quei – da spargnar nua ch'ella sa. Nies quen da gudogn e sperdita muossa in pign avanzament da 1'061.05 fr. Il deivet ella bilanza munta ussa aunc a 12'502.89 fr.

Engraziament

Jeu hai il basegns da dir a tuttas e tuts cordialmein engraziel. Nus dalla suprastanza sentin che l'idea dalla Romania vegn purtada.

In engraziament tut special va als pli stgretgs collaboraturs: l'entira suprastanza, il collaboratur regional e ses gidonters subregionals ed en biro, la delegada ella suprastanza dalla LR, las redacturas ed ils redacturs e la gruppa da lavur, en special quella che prepara nies giubileum da „100 onns Romania“.

Buca emblidar en miu engraziament less jeu era il secretariat dalla Ligia Romontscha cun Bernard Cathomas al guvernagl che stat adina a disposiziun per plaid e cussegl.

Il parsura: Gion Antoni Derungs

(In rapport pli extendì publitgescha la Romania sco separat)

RAPPORT DIL COLLABORATUR REGIONAL

Sedutas e rapports

Jeu sun separticipaus da tuttas sedutas meinsilas dils collaboraturs regionals a Cuera en Casa Romontscha. Medemamein dallas sedutas cun la CA e cun ils collaboraturs denter els. Plinavon sun jeu staus a tuttas sesidas dalla suprastonza dalla Romania.–Scret ils rapports meinsils, ils 2 plans semestrils ed il rapport da lavur annual.

Lavurs concretas

Scolaziun da carschi: Frequentau las radunonzas dalla *Scuntrada e Formaziun Surselva*. Segidaus tenor pusseivladad cun detagls organisatorics.

Assimilaziun da persunas d'austra lieunga: Scret a 150 persunas immigradas e presentau ad ellas l'offerta da cuors romontschs ed auters e recumandau da frequentar ils cuors da romontsch. Era bia discuors cun persunas immigradas.

Contacts cun vischnauncas: Intervegniu beinsavens tier suprastonzas ed uffecis, cura ch'il romontsch ei vegnius ignoraus ni discriminaus. Organisau e realisau ina documentaziun fotografica e scret cun Bartolome Tscharner il rapport che ha surviu per basa da discussion d'ina interpellaziun dil Cussegl grond.

Translatau per administraziuns communalas, uniuns, fatschentas e persunas privatas.

Cussegliau en damondas da lungatg e cant. Romontschaziuns externas ein succedidas sporadicamein.

Organisau il 4. cuors *Romontsch en biro* igl 1. da december 1995 a Trun. Referents ein stai mistral Heinrich Huonder e dr. Bernard Cathomas.

La Romania ha ina reit da revendiders. Quels derasan cudischs dalla LR e dalla Romania els vitgs. Cun quels buns gidonters tgira il collaboratur regional biars e buns contacts.

Ediziun *Aulza ti'egliada*, prosa e poesia da sur Giusep Durschei. Il collaboratur regional ha fatg la schelta, currigiu manuscrets ed artgas e cumpignau il cudisch en stampa.

Da cumpignia. Aschia secloma il cudisch niev da canzuns popularas che la Romania edescha igl onn 1996. Ensemen cun Giusep Giuanin Decurtins ed Ursin Defuns prepara e survigilescha il collaboratur regional l'ediziun.

Ensemen cun mes collegas dallas autras regiuns ed en collaboraziun cun la cas'editura Nord-Süd ei vegniu ediu il cudisch d'affons *Artgin*.

100 onns Romania. Era il collaboratur regional cooperescha cun la gruppa da lavur che prepara las acziuns e las occurrenzas che sespleigan durant igl onn 1996.

Dapi igl onn 1991 posseda la Romania ina biala biblioteca. Il collaboratur regional tgira quella. Ei tucca da cumpletar ed actualiser la purschida.

El center dalla Romania a Trun ha ei dau beinsavens visetas dalla Bassa e digl exterior.

Ei tucca mintgamai da documentar ed orientar.

Scolaziun dils collaboraturs regiunals

Ils 24 ed ils 25 d'ust 1995 ein ils collaboraturs regiunals stai enta Müstair ed ell'Engiadina bassa. Quellas duas regiuns han reglamentau il diever dil romontsch sco lungatg uffical. Las experienzas fatgas e rimnadas duein vegnir applicadas en autras regiuns.

Carli Scherrer, collaboratur regional

Suprastonza

President
Viceparsura
Administratur
Assessuras

Gion Antoni Derungs, Cuera
Pieder Antoni Halter, Sumvitg
Giusep G. Decurtins, Falera
sora Florentina Camartin, Mustér
Alice Darms, Ruschein

Ischi
Nies Tschespet

RedacturAs

Anita Mazzetta/Hubert Venzin
Marietta Tuor

Uniun dals Grischs

Il rapport da l'UdG s'extenda da la mità da lügl 1994 fin la mità d'avuost 1995, il termin chi's dà giò il rapport pel Chalender Ladin.

La suprastanza

La suprastanza s'ha radunada 11 jadas, bod adüna a Zernez, per evader numerusas tractandas. Sco üsità s'ha la suprastanza eir reunida culs cuvis e quai a Lavin. Il böt es da gnir insembel üna jada l'on cun quellas persunas chi sun vairamaing ils lioms e mess oura aint illa regiun, per tadlar lur plaschairs e pissers e per gnir cun novs impuls e novas ideas. Quista sezzüda es statta imbellida cun prelecziuns dad Oscar Peer.

Dadour il territori ladin ha gnü lö üna sezzüda a Donat avant la Scuntrada. In seguit ha la suprastanza eir as partecipada tenor pussibilità a las occurrenzas sportas a la Scuntrada. Surtuot restarà il „Musical Puntcrap“ a blers amo lönch in buna memoria.

Ad üna sezzüda extraordinaria s'ha radunada la suprastanza cun las delegiadas e culs delegiats da la Lia rumantscha per pudair tour posiziuns cleras avant la radunanza da la LR e pers-chivir malinclettas a regard temas actuals.

La suprastanza s'ha eir partecipada a la sairada da discussiun cul tema: „La situaziun dal rumauntsch in Engiadin'Ota“, organisada da la Cumpagnia da la Ladinia.

Chesin Manella

Noss'administradura, Ursula Willy, maina la butia da cudeschs e mezs auditivs cun plaschair ed ingaschamaint. Quai ha natüralmaing ün'influenza positiva sün tuot la gestiun da la butia. Ursula ha eir quist on organisà üna butia ambulonta ed es statta preschainta a divers marchats in Engiadina.

Clavinas rumantschas

Clavinas rumantschas vegnan scumpartidas gratuitamaing a giarsuns diplomats e maturants chi fan lur examens eir in lingua rumantscha; implü eir ad absolvents dals cuors da rumantsch davo il 3. on.

Il collavuratur regional

Fin in schner 1995 es stat in uffizi nos collavuratur Jacques Guidon. La suprastanza ha tut cumgià cun üna saira cumünai vla e cun plets d'arcugnuoschentscha per seis grond ingaschamaint.

Ils collavuratuors Romedi Arquint e Jon Domenic Parolini sun entrats in mezza piazza. Els sun adüna preschaints a las sezzüdas cun vusch consultativa, sco eir la nouv'eletta suprastanta da la LR, Silvia Steiner.

A partir dal schner 1995 ha la suprastanza pudü retrar üna località aint il chastè da Wildenberg a Zernez. Daspö là han eir lö las radunanzas aint il chastè. Las curunas da cudeschs da la Chasa Alossai s'ha eir pudü transportar plü o main in quist local. Grazcha fich al cumün da Zernez ch'els han dat quista pussibilità a l'UdG.

Ediziuns

Chalender Ladin, Dun da Nadal, Paster sainza stailas, Stizzis, Annapurna, Il pesch Archet, Negritta, Adüna quist Michel.

Sustegns

L'UdG ha dat l'on 1995 sustegns per divers progets.

Assimilaziun

Ils cuors per assimilar genituors chi nu sun da lingua rumantscha in Engiadin'Ota maina daspö l'on passà duonna Ladina Melchior.

L'UdG sustegna a societats, affars e privats pro'l tradüer nouvs tschantamaints, circularas o affischas scrittas in tudais-ch, in quel sen cha l'UdG spordscha ün servezzan da traducziun gratuit.

Ils cuors regulars da rumantsch cuntinuan in Engiadina Bassa ed in Val Müstair suot la guida dals collavuratuors.

La reglamentaziun da la lingua ufficala

Ils cumüns da la Val Müstair han acceptà in üna votaziun chi ha gnü lö per tuot ils cumüns al listess mumaint, la lingua rumantscha sco lingua ufficala.

La lavur chi vain prestada per mantgnair la pusiziun dal rumantsch da la scoula, dals gremis politics, culturalas, socials, da l'economia e da bleras singulas persunas es remarchabla e buna. Üna gruppa linguistica cun ün territori uschè pitschen sco il rumantsch douvra però amo ulteriur sustegn.

In Engiadina Bassa es il proget per la reglamentaziun da la lingua entrà illa fasa finala. Ed eir ils cumüns fin Zuoz e Madulain han l'intenziun da reglamentar l'adöver linguistic.–La presidenta s'ha partecipada a la sezzüda da la PEB cur cha quista tractanda staiva in discussiun.

Ingrazchamaint

Eu nu vuless glivrar quist rapport sainza ingrazchar cordialmaing a l'inspectur scolastic, a magistras e magisters ed a genituors per la lingua ch'els dan inavant a la generaziun giuvna. Ün ingrazchamaint va eir a las instanzas politics, als cumüns per lur sustegn finanziel e moral, sco eir a mincha singula persuna chi s'ingascha in ün möd o tschel pel mantegnimaint e la promoziun da la lingua rumantscha. A las societats culturalas vuless eu ingrazchar per lur ingaschamaint. Quist on es la società da Tarasp chi merita ün lod special pel gö liber bain gratià e fich impreschiunant.

Na in ultim vulessa ingrazchar a la suprastanza da la LR sco eir a las suprastanzas da las otras regiuns per la buna collavuraziun. Surtuot però va mia recugnuschentscha invers noss collavuratuors e nossa administradura. Ün sincer ingrazchamaint a mias consuprastantas e meis consuprastants per la buna collavuraziun, pel spiert colleghial chi ha regnà in suprastanza, per lur partecipaziun e per lur sustegn.

La presidenta: Renata Bott

(In rapport pli extendì publitgescha l'Uniun dals Grischs en il Chalendar Ladin)

RAPPORT DALS COLLAVURATURS REGIONALS

Al principi schner 1995 n'haja cumanzà cun mia lavur a mezza piazza sco collavuratur regional. Pro quista lavur vasta e fascinanta as pudessa dvantar activ in numerus sectuors. Important esa però da metter prioritats e dad animar eir ad oters da dvantar activs. Ün pêr puncts centrals da mia lavur sun stats ils seguaints:

Scolaziun da creschüts

Dürant l'ultim'eivna da lügl n'haja organisà il cuors intensiv da rumantsch a Scuol. 76 partecipantas e partecipants (ün terz indigens e duos terzs giasts) han frequentà quist cuors. La collavuraziun culs gremis turistics per l'organisaziun ha funcziunà bain e lur interess vi d'ün tal arrandschamaint para da dvantar vi e plü grond.

Fich important esa da spordscher dürant tuot l'on cuors per quellas persunas chi vivan illa regiun. A Scuol n'haja organisà insembel cul cuvi da l'UdG duos blocs da cuors da rumantsch chi'd han cumanzà in october 95 ed in schner 96. Mincha jada s'han annunzchadas 48 persunas. Quist nouv record da partecipaziun demuossa cha la dumonda per tals cuors es plü gronda co quai chi's vess pensà. Mia conclusiun per l'avegnir es quella, chi'd es da spordscher consequaintamaing trais jadas l'on cuors i'ls differents cumüns (utuon, inviern e prümavaira). Eir l'administraziun da tuot ils cuors i'l intschess ladin e la coordinaziun regiunala sto gnir ameglradada. Problems chaschuna minchatant la mancanza da magistras e magisters. Per ameglstrar quista situaziun am n'haja ingaschè per cha la magistraglia survegna megltras cundiziuns (daplü paja, perfecziunamaint persunal ed oter plü). In connex cun tuot ils cuors esa necessari dad ingrazchar cordialmaing als cuvis da l'UdG per lur gronda lavur organisatorica ch'els fan gratuitamaing! Ün sincer ingrazchamaint va eir a la magistraglia chi's metta adüna darcheu a disposiziun per dar cuors da rumantsch.

In november n'haja organisà ün cuors "formular texts sainza retgnentschas" per Rumantschas e Rumantschs. Il success cha nus vain gnü demuossa cha quista sporta correspuonda eir ad ün bsögn. Il cuors da chanzlists ed otras persunas da l'administraziun, cha meis antecessur Jacques Guidon ha gnü inizià avant divers ons, es medemmamaing üna sporta chi vain predschada.

Scoula

Sco expert dals examens finals illa scoula commerciala a Samedan n'haja survgnü üna buna invista illa situaziun dal rumantsch sün quist s-chalin da scoula. La preschentscha rumantscha illa scoula commerciala ed eir illa scoula industriala es da fich gronda importanza schi's voul cha'l rumantsch saja preschaint illa vita professiunala da la mansteranza e dal commerzi!

Gremis politics

Da prümavaira vain Romedi Arquint ed eu gnü l'ocasiun da preschantar nossa lavur e nossas ideas al ravuogl dals capos cumünals da l'Engiadina Bassa. Per mantgnair permanentamaing il contact culs gremis politics n'haja survgnü il permiss dad esser preschaint a las radunanzas da delegadas e da delegats da la Pro Engiadina Bassa. Eir cun la Corporaziun regionala Val Müstair esa previs in avegnir dad avair contacts regulars. Las suprastanzas cumünalas da l'Engiadin'Ota n'haja invidà persunalmaing a la sairada organisada da prümavaira 1995 cul titel „il rumantsch illa vita publica“. Dürant quella sairada ed eir dürant oters inscunters esa stat pussibel da discuter e da dar impuls a favur dad üna bilinguità per las administraziuns cumünalas i'ls cumüns cun üna clera magiurità tudais-cha.

Reglamentaziun da la lingua officiala

Üna demonstraziun a favur dal mantegniment da la lingua rumantscha es statta la reglamentaziun da la lingua officiala illa Val Müstair, in Engiadina Bassa ed ils duos cumüns puters S-chanf e Zuoz. La lavur es gnüda preparada da la cumischiun ingio ch'eu am n'ha partecipà. In votumaziuns cumünalas in tuot la Val Müstair han decis las votantas ed ils votants dad acceptar la cunvegna regionala. Quai voul dir cha tuot ils cumüns da la Val sun liats vi da quista cunvegna e be la magiurità da las radunanzas cumünalas e da las votantas e dals votants da l'intera regiun pudess darcheu annullar tala.

Pro üna consultaziun in Engiadina Bassa vaivan preferi 7 da las 11 suprastanzas cumünalas (sainza Samignun) medemmamaing quista varianta. Cun quai chi nu s'ha però pudü persvader a tuot ils capos cumünals da quista varianta ha decis la suprastanza da la PEB da suottametter la varianta chi resguarda l'autonomia cumünala. Quai voul dir cha mincha cumün decida autonomamaing sch'el voul far part a la cunvegna o na. Quella es gnüda limitada üna jada fin als 31 december 2015. La dürada vain prolungada adüna darcheu per 5 ons, scha la cunvegna nu vain desditta almain ün on avant. Las radunanzas cumünalas respectivamaing la cumünanza d'urna da tuot ils 11 cumüns han acceptà quista cunvegna cun fich grondas magiuritats da vuschs. Pels duos cumüns da l'Engiadin'Ota, S-chanf e Zuoz, n'haja adattà la cunvegna manzunada. Las duos radunanzas cumünalas han lura acceptà cleramaing il contrat tanter pêr. Uossa resta amo da concretisar il sustegn linguistic necessari per optimar l'applicaziun dal rumantsch sco lingua officiala illas regiuns pertoccas.

Concept da svilup EB

Important esa cha'ls exponents da las organisaziuns rumantschas s'ingaschan in differents gremis chi'd elavuran concepziuns cumünalas e regionalas. I'l rom dal concept da svilup Engiadina Bassa prouv'eu

da render attent a las influenzas cha ün augmaint da la populaziun dad actualmaing s-chars 7000 abitants sün 10 000 abitants vess per la preschentscha da la lingua. Quist scenari vain nempe discus in quel connex. Exaimpels da cumüns cun ün svilup demografic fich grond e sias consequenzas negativas per la lingua rumantscha daja divers in Engiadin'Ota ed in oters lös. Üna integraziun linguistica dvainta illusorica, scha las persunas gnüdas nanpro dvaintan la magiurità da la populaziun avant ch'ellas sun integradas linguisticamaing illa cumünanza locala. Perquai m'ingasch eu per ün svilup demografic moderà. Important esa da raggiundscher üna basa economica sana chi pussibiltescha als abitants da viver e lavurar illa regiun. Ün svilup exagerà cun ün augmaint massiv da la populaziun gess percunter a don e cuost da la qualità turistica, da la qualità da viver pels indigens e da la cultura rumantscha.

Mezs da massa, organs da publicaziun

Per garantir üna preschentscha rumantscha illa revista turistica "Allegra" chi vain scumpartida in tuot las chasadas da l'intschess vallader n'haja pisserà per divers texts. Cul schefredactur dal Fögl Ladin n'haja discurrü plüssas jadas davart pussibilitats per amegldrar la pressa ladina. Pro divers mezs da massa, surtuot pro'ls mezs da massa electronics, n'haja gnü la pussibilità dad orientar regularmaing davart temas actuals da la Rumantschia. Insembel culs redactuors novvs dal Chalender Ladin n'haja discus davart il concept dal Chalender e las innovaziuns pussiblas.

Teater, art ed oter

L'actività da numerusas gruppas da teater illa regiun es remarchabla. Ils singuls tocs teater da livel professiunal, ils gös libers ed ils numerus tocs teater tradiziunals in mincha cumün sun arrandschamaints ourd-vart buns per promover la cultura e la lingua rumantscha. Id es fich allegraivel cha quista sparta sco eir bleras otras activitats culturalas funcziunan sainza chi füss necessari ün sustegn davart dal collavuratur.

I'l center da cultura Binz 39 a Nairs-Scuol ha gnü lö d'ürant il mais da lügl 95 l'exposiziun "Art a l'En" dad artistas ed artists chi vivan lung las rivas da l'En in Svizra, Austria e Germania. Eu am n'ha partecipà a l'organisaziun da quist arrandschamaint chi'd es gnü visità dad ün public vast.

Contacts, servezzans e lavur administrativa

Suvent suna gnü contactà da persunas chi tscherchan cussagl linguistic, da persunas chi'd han dumandas generalas regard il rumantsch ed eir da schurnalistas e schurnalists cun dumandas da different gener. Minchatant n'haja gnü l'ocasiun da referir sur dal rumantsch davant societats, classas gimnasialas ed oters gremis. Pro diversas dumandas per traducziuns n'haja intermedià üna traductura o ün traductur.

Ün dischavantag da la lavur dals collavuratuors es cha tuot la lavur administrativa sto gnir fatta svesa. Eu n'ha lantschà perquai la discussiun illa suprastanza da l'UdG per pudair delegar üna part da la lavur da secretariat a terzas personas. Quatras restessa daplü temp per far propcha lavur d'animaziun.

Jon Domenic Parolini, collavuratur regional

Integraziun / scolaziun da creschieus

Co sun da numner in prüma lingia ils cuors da rumauntsch, inua cha'd es da spordscher maun saja que tar l'organisaziun da la magistraglia, tar giavüschs e bsögns da singuls, tar la coordinaziun ed administraziun. Da stüdger daun impü ils mezs d'instrucziun e la diversificaziun da las pussibiliteds per imprendder rumauntsch (cuors per genituors chi haun iffaunts chi vaun a scoula, cuors düraunt il di etc.). Scu magister am d'heja participo als cuors da la *Fundaziun Planta*, scu organisatur e magister al cuors intensiv da sted in Val Müstair. A Schlarigna es gnieu organiso t. o. ün cuors da 4 sairedas dedicho a la situaziun specifica da l'Engiadin'Ota. Il program da la scoul'ota populera d'Engiadin'Ota resguarda eir arrandschamaints d'interess per la Rumantschia. Tres visitas ed intermediaziun da cudeschs e da prelecziuns provv eau da sustgnair las bibliotecas da vschinauncha in lur funcziun importanta.

Ediziuns

Per la prüma vouta es gnieu edieu ün dals cudeschs d'iffaunts da la ches'editura Nord-Süd „L'arch San Martin“ in tuot ils 5 idioms rumauntschs. Impü ho l'UdG edieu „Negrita“, „Adüna quist Michel“. Per quistas ediziuns esa sto da pisserer per la traducziun, trer aint offertas, asgürer ils drets, repasser las binderas, preparar la preschantaziun da las novas publicaziuns eop.

In preparaziun sun l'ediziun da las ouvras da Chasper Po e da poesias da Tista Murk, *Istorgettas* da Silvia Sempert, „Rico ed Anna“ da Johanna Spiry, comics da Paulin Nuotclà.

Animaziun, contacts, servezzans

Adüna darcho sto il collavuratur ster a dispusiziun per infurmaziuns, referats ed intermediaziuns da tuot gener, saja que per personas privatas, schurnalists u per gruppas. Cun plaschair esa eir sto pussibel dad intermediar agüd finanziel e magistras e magisters per mini-cuors da rumauntsch a classas gimnasielas da Berna. Svess d'heja coopero a l'organisaziun da la radunanza generela e dal 40avel congress da l'Uniun federalistica da las cumünaunzas europeunas UFCE/FUEV als 25–29 meg a San Murezzan. 250 personas da l'Ural fin a l'Atlantic

haun pudieu giudair 4 dis da bellezza illa stagiun morta. Ün'excursiun, discussiuns infurmelas, referats t.o. da cusglier gov. Aluis Maissen e da dr. Franz Däniken scu rimplazzant da cusglier federel Flavio Cotti, e per glivrer la saireda culturela haun do als giasts ün'impreschiun da la situaziun da la minurited rumauntscha in Svizra.

Insembel cun la Fundaziun „Schweizer Jugend forscht“ es gnida organisada ün'eivna da lavur a Chapella, dedicheda al rumauntsch ed al Parc naziunel.

Eau d'he eir adüna darcho fat sves pitschnas traducziuns u intermedio telas.

Rapports e preschentscha

Eau sun sto preschaint tar las tschantedas da la suprastanza da l'UdG scu actuar e d'he rapporto da quellas periodicamaing illa pressa rumauntscha e tudas-cha. Impü as po numner:

- la preparaziun da la reuniun dals cuvihs,
- l'elavuraziun dal concept da PR e da marketing in üna gruppa da lavur da l'UdG,
- la discussiun areguard ün nouv logo,
- la partecipaziun als inscuters regulers dals collavuratuors regiunels,
- la preparaziun da 2 dis da scolaziun pels collavuratuors regiunels in Engiadina Bassa e Val Müstair,
- partecipaziun a reuniuns da la PEB, dal Center da dmura a Zuoz (co sun eau gnieu elet scu rapreschantant da l'UdG), da la Fundaziun Dialog, da la Fundaziun Linguas e culturas, da las sessiuns da las organisaziuns na-governamentelas scu rapreschantant da l'UFCE tal cussagl d'Europa a Strasbourg.
- Üna collavuraziun intensiva e constructiva ho que do illa gruppa accompagnanta ed in üna gruppa da lavur dal proget da scoula da Samedan.

Remarcha finela

La lavur spordscha bgera satisfacziun. Ils bgers contacts cun personas chi provegnan da divers champs d'operusited scu eir la collavuraziun cun rapreschantants ufficiels da las instituziuns culturelas e publicas muossan cha'd es avaunt maun fich bger entusiassem ed üna granda volunted per s'ingascher a pro dad üna cultura viva ed actuela. Üna granda dischillusiun es steda la reprimanda ufficiela da la suprastanza da la LR areguard üna contribuziun critica davart il resultat parlamentari da l'artichel da linguas publicho in favrer aint illa BZ.

Romedi Arquint, collavuratur regiunal

Suprastanza

Parsura

Vice-parsura

Chaschiera

Assessuors

Suppleanta ed actuara

Suppleant

Revisuors da quint

Renata Bott, Sta. Maria

Nina Dazzi, Zuoz

Maria Sedlàcek, Sent

Claudio Chiogna, Samedan
vacant

Monica Menig, Scuol

Robert Giacometti, Lavin

Oscar Cuorad, Susch

Anton Demonti, Sent

Renania

Al cunfin liuquistic

Ina pulita part dil territori che la Renania ha da tgirar, sesanfla al cunfin linguistic. Bein ein enzacons vitgs renanians per gronda fortuna aunc veramein vitgs romontschs. Differents ein denton exponi fermamein all'unda dalla germanisaziun ed auters han dapi onns in surpli dad habitonts da lungatg tudestg. Mantener il lungatg romontsch en ina tala situaziun ei fetg grev e pretenda in grond engaschament, quei dils singuls suprastonts, dil collaboratur regional e da tut ils Romontschs da quella regiun che s'engaschan per lur lungatg matern. Savens ha la suprastanza ensemen cul collaboratur dad organisar acziuns da pum-piers per salvar quella ni tshella posiziun dil lungatg. Plinavon ha ei num da prender mesiras prudentas per francar era pigl avegnir l'existenza dil romontsch che vegn stuschaus cuntinuadamein a cantun. Mintga pign success en quei cumbat permanent dat puspei curascha als responsabels da far vinavon. Cun plascher astga ins era constatar, ch'il diember da persunas da lungatg matern tudestg che sustegnan nus en nossas stentas pil manteniment dil romontsch, crescha dad onn ad onn. Quella capientscha e quei sustegn ein necessaris per saver mantener e rinforzar il lungatg romontsch surtut en vitgs cun ina pluralitad dad habitonts da lungatg tudestg.

Assimilar ed integrar

En quei sectur havein nus aunc buca anflau igl iev da Columbus. Bein ein ils cuors per emprender romontsch en certs vitgs bein frequentai. In exempel positiv ei Flem. Leu han 44 persunas frequentau in dils quater cuors ch'ei vegni dai. Per regla entscheiva la gronda part dallas participontas e dils participonts quels cuors cun slontsch. In pulit diember lai denton suenter in cert temps pender las alas ed ei buca promts da cuntinuar ils secunds e tiarzs cuors. Tgei far per meglierar quella situaziun? Nua manca ei? Ein nos cuors buca attractivs? Quel che anfla la sligiaziun per quei problem vess veramein meritau il tetel dil docter h.c. Segiramein fagein era nus gronds sbagls en nossa tenuta concernent l'integrasiun da nos convischins da lungatg tudestg. Nus essan sez memia cumadeivels e discurren cun els tudestg, schegie ch'els han frequentau ni ch'els frequentan gest cuors per emprender romontsch. Contas gadas hai jeu udiu lur reproscha: Cun nus discuora negin romontsch! Co duei jeu lu aunc emprender quei lungatg? Quei pretenda era da nus disciplina. Pertgei buca discuorer igl εμπrem romontsch e midar sil tudestg pér lu, cura ch'ins senta ch'il partenari da discuors capescha lidinuot. Bien ei era che la LR ei vidlunder da realisar in niev cudisch d'instrucziun per emprender romontsch. Nos convischins da lungatg tudestg che vegnan tier nus ston buca daventar novs

scripturs romontschs. Ei basta gia, sch'els domineschan nies lungatg romontsch en fuorma passiva e sforzan nus aschia buca da discuorer tudestg. Ton pli gronds sto esser nies plascher e nosa renconuschientscha, sch'els san era discuorer empau romontsch.

Radunonza generala

Sco senn d'engraziament alla vischnaunca da Donat per la cordialitad ed igl agid a caschun dalla Scuntrada romontscha ha la Renania salvau ils 13 da matg sia radunonza generala a Donat. Georgina Schaller e Martin Gabriel che vevan demissiunau sco suprastont(a)s ein vegni remplazzai da Georgina Janki da Vuorz e Claudia Cantieni da Donat. Magnasch Michael, Analeta Semadeni e Catrina Salis, tuts treis d'Andeer, remplazzan Vreni Caprez, Trin, Martin Gabriel, Vuorz e Georgina Schaller, Donat sco delegadas e delegai dalla Ligia Romontscha.

Suprastonza

La suprastonza dalla Renania ha salvau 8 sesidas ed ina ulteriura sesida ensemen cun la suprastonza dalla Romania. Sper las tractandas usitadas ei la suprastonza daventada in ver forum da discussiun davart ils problems ch'ei da slijar, aschia che las sesidas ein mintgaton bravamein liungas.

Renania e Romania

Positiv astgein nus mintgamai taxar la sesida comunabla cun la suprastonza dalla Romania. Ei regia cheu veramein in spért da cuminonza ed ins emprova era da slijar problems urgents comunablamein. In grond project comunabel che vegn a fatschentar nus era ils 1996 ei l'emprova da fixar il diever dil romontsch sco lungatg uffical en las vischnaucas dalla Renania e Romania, semegliant a quei ch'ei vegniu fatg ell'Engiadina Bassa ed ella Val Müstair. Ils 3 da november ha giu liug a Laax ina sera d'informaziun sut l'egida dalla Romania e dalla Renania cun dr. iur. Giusep Nay, il derschader federal, e culs deputai ladins Benjamin Stecher e Werner Malgiaritta. Ils emprems resuns ein positivs, aschia ch'ins astga sperar da puder realisar quei project da gronda muntada.

La Casa Paterna / La Punt

La Casa Paterna ha saviu festivar la fin digl onn il giubileum da 75 onns. L'emprema Casa Paterna ei cumparida il december avon 75 onns. Sco emprem redactur signava P.P.Cadonau, da lezzas uras plevon a Luven ed a Flond.

All'entschatta era La Casa Paterna in fegliet che cumpareva ina gada per meins. Ella era da gliez temps igl organ dalla Renania romontscha e dalla Uniun romontscha da Schons. Pli tard ha ei lu dau ord il fegliet

meinsil ina gasetta dall'jamna ed il proxim pass impurtont ei stau la maridaglia cun La Punt, aschia che la gasetta renaniana porta oz il num: La Casa Paterna/La Punt. En quella liunga veta dalla gasetta ein plirs redacturs s'engaschai cun anim per „lur“ gasetta. Ad els essan nus fetg engrazieivels per lur buna lavur. Schegie ch'ins ha empruau ils davos onns da contonscher ina gasetta dil gi e proponiu differentas variantas, ei quei aunc buca reussiu. Igl ei denton vegniu fatg in pass anavon: Ei duess dar in'agentura romontscha che furnescha „material“ per tut las gasettas, en emprema lingia per las gasettas romontschas, quei vul gir differentes artechels per aschia engrondir la purschida e levgiar la lavur dils redacturs. Con che resta per las gasettas pintgas, vegn a semussar ils proxims onns. Tgei midadas ch'ei vegn a dar egl avegnir era tier „La Casa Paterna/La Punt“ san ins buca gir oz. Il proxim temps vegn ella denton aunc a cumparer sco tochen dacheu. Quei vul buca gir, ch'ins emprovi buca d'anflar vias per meglierar ed engrondir la purschida. Sco mira finala resta l'opziun d'ina gasetta romontscha dil gi.

Il Calender per mintga gi

Il Calender per mintga gi 1996 ch'ei cumparius l'entschatta da december, ei era in calender da giubileum. Era el ha cumplenu ses 75 onns. Il calender vegn redigius en duas parts, ina part sursilvana ed ina part sutsilvana. Redactur dalla part sursilvana ei ser Martin Fontana da Fidaz, la part sutsilvana ei vegnida redigida per la davosa gada da ser Jacob Michael da Sagogn. Per ser Jacob Michael eis ei stau il davos calender ch'el ha redigiu. Il schaner 1941 ha el surpriu la redacziun dalla part sutsilvana ed ha redigiu quella senza interrupziun tochen uonn, pia duront 54 onns. En quei liung temps ha el scret differentas lavurs litteraras e historicas per siu calender. Per quella fetg gronda prestaziun sco redactur e scribent in cordial engraziament dalla Renania e da tut quels che han astgau guder sias ovras litteraras. Igl ei reussiu d'engaschar Paul Michael, Cuera sco siu successur. Paul Michael vegn sustenius en sia lavur da Gierina Jörimann-Cantieni, Tumein, e da Peter Michael, Arezen.

La Tschuetta

La Tschuetta ei cumparida uonn per la secunda ga. Ella ei la successura dil Dun da Nadal e sedrezza a scolaras ed a scolars. La midada ei stada in success en fuorma e cuntegn. Nus sperein denton ch'ella anfli pli stedi la via era ellas stivas sursilvanas buca renanianas. La Tschuetta ei daventada uonn empau pli grossa ed en consequenza era empau pli cara. Nus sperein denton che nos geniturs romontschs seigien egl avegnir era prompts da pagar ils 11 francs per ina Tschuetta enstagl d'impunder silmeins quei import per carnets da Mickey Mouse, secrets per tudestg.

Las secziuns localas dalla Renania

La lavur che vegn prestada dallas secziuns localas dalla Renania ei gronda ed indispensabla. Secziuns localas dalla Renania dat ei a Flem, a Trin ed ad Andeer. Representants ha la Renania plinavon el Cerchel cultural da Sagogn ed en quel da Luven-Flond-Surcuolm. Ils commembers da quellas secziuns fan veramein lavur da basa en lur vitgs. La secziun da Flem s'engascha sper bia auter per l'instrucziun da romontsch en scola e per l'informaziun dils geniturs. Quei ha ella denter auter fatg cun ina sera d'informaziun pils geniturs davart la bilinguitad e cun schar presentar ils editurs il niev mied d'instrucziun da romontsch „Inscunters“ che vegn actualmein examinaus ellas scolas bassas da Flem. Flem instruescha puspei romontsch sco rom obligatoric dalla 1. tochen la 3. classa. Dalla 4. alla 6. classa han ins aunc dau romontsch sco rom facultativ. Cun l'entschatta digl onn da scola 1996/97 vegn l'instrucziun obligatorica era introducida per la 4. classa dalla scola primara e lu va ei ils ulterius dus onns vinavon cun l'instrucziun da romontsch obligatorica ella 5. e 6. classa. Quei che maunca aunc adina ein per part ils mieds d'instrucziun. Per l'emprema tochen la 3. classa va in project da pilot, per la 4.-6. classa ha il Cantun aunc buca dau glisch verda d'adattar il „Bien success“ al romontsch sursilvan e sutsilvan. Cheu emprovan ussa commembers dalla Cuminonza romontscha da Flem da preparar il material en fuorma provisorica, per che Flem sappi entscheiver cun l'instrucziun obligatorica sco previu. Gronds sforzs ein denton vegni fatgs dil departament d'educaziun concernent la scolaziun dils scolasts ch'instrueschan romontsch en vischnauncas al cunfin linguistic. Ils responsabels cun Hans Finschi sco cumpetents dil Cantun per la scolaziun da scolasts han organisau in cuors dad in'jamna ch'ei staus frequentaus fetg bein. Cuors dad in gi per introducir mintgamai ils novs moduls dil mied d'instrucziun ein previ il mars ed il matg 1996, quei en collaboraziun cun la cumissiun per l'instrucziun da romontsch al cunfin linguistic che vegn empalada digl inspectur da scola Linus Maissen. Quei engaschi practic mereta la renonuschientscha dalla Renania e da tut las vischnauncas pertuccadas directamein. Era la Cuminonza romontscha da Trin s'occupescha cun l'instrucziun da romontsch en scola. Trin ha ina scola romontscha e la purschida sil sectur cultural ei remarcabla. Quei vala era pil Ravugl romontsch d'Andeer. Activs en quei sectur dalla cultura romontscha ein era la Cuminonza culturala da Sagogn e quella da Luven-Flond-Surcuolm. La Renania vegn ad empruar da slargiar il diember da cuminonzas romontschas en ulterius vitgs. Quei ei in dils puncts impurtonts dil program da lavur per 1996.

Gruppa da giuventetgna renaniana

La gruppa da giuventetgna renaniana ha salvau ils 23 da settember sia radunonza annuala a Vuorz. Presidiada vegn quella gruppa da Georgina Janki da Vuorz. Activa ei quella gruppa stada durant la Scuntrada

a Donat. Suenther quella eis ei vegniu empau pli quiet. Igl ei immens grev da gudignar giuvs e giuvnas d'in territori aschi spatitschau per in ni l'auter arranschament. Ei vul da bia pazienza ed energia. Lein sperar che la biala idea d'ina gruppa dalla giuventetgna renaniana stezzi buca sco ina flomma falombra e ch'ei reusseschi als responsabels da gudignar giuvnas e giuvs per bunas ideas. Pertgei nus duvrein igl agid da nossa giuventetgna!

Il parsura: Sep Item

RAPPORT DAL COLLAVURATUR REGIONAL

L'onn passà è stà marcà per mai entras ina detg extendida lavur schurnalistica, essend ch'jau hai già da remplazzar la redactura da «La Pünt» durant ses congedi da maternità ed il redactur da «La Casa Paterna» durant sias vacanzas e ses servetsch militar. In auter champ che ha occupà mai bler durant l'onn passà è da transcriber e da curreger meds d'instrucziun surtut per las scolas en Sutselva. L'occupaziun, per part dubla, ha chaschunà ch'il temp da lavur è daventà fitg malregular e ch'jau hai cuntanschì in dumber relativamain aut dad uras supplementaras.

La survista resumada da mias lavurs principalas da l'onn passà sa preschenta sco suonda:

Scolaziun da creschids en Sutselva: Jau hai elavurà il program ed il preventiv da questa. Malgrà mias stentas da reclama han già lieu la primavaira 1995 be dus curs: in a Donat ed in a Scharons. Il segund semester dal 1995 nun han già lieu curs d'assimilaziun per mancanza da magisters. I vegn ad esser in'incumbensa particulara da l'onn che vegn per reorganisar la scolaziun da creschids en Sutselva e da restructurar la cumissiun responsabla, la quala tegna quint dal fatg che la scolaziun da creschids en Sutselva daventa adina pli difficila, perquai che la minorità rumantscha daventa adina pli indifferenta envers l'agen linguatg. Igl è er da constatar ina diminuziun da motivaziun da la vart dals immigrants d'emprender rumantsch, perquai ch'els damognan pli e pli la situaziun linguistica en ils vitgs da la Sutselva, en ils quals i sa producescha actualmain midadas dramaticas quai che pertutga il linguatg.

La cumissiun dal Gruppament da planisaziun regionala ch'aveva da preparar la revisiun dal concept da svilup – da la quala jau hai fatg part – ha elavurà ses rapport che riguarda er la scolaziun da creschids. Mesiras concretas n'èn dentant betg da spetgar da questa lavur, malgrà ch'il CdS vegn a servir sco basa per las vischnancas che vegnan intimadas da realisar tenor pussaivladad las ideas da quest.

Jau mez nun hai dà nagin curs da rumantsch en Sutselva. In tal è dentant en vista per l'emprim semester dals 1996.

Scolaziun da creschids en Surselva: Enfin la stad 1995 hai jau dà dus curs da rumantsch a Flem, cun 80 lecziuns; in curs per avanzads ed in curs da conversaziun. Ils curs per novizs han chattà fitg bun resun a Flem, damain a Trin ed en las vischnancas da la Foppa.

Collavuraziun cun la Casa Paterna/La Pünt: En il decurs da l'onn passà hai jau substituì il redactur da la CP/LP, Manfred Veraguth, durant 7 emnas, e durant 10 emnas la redactura da la part sutsilvana, dunna

Barbara Riedhauser-Riesch. Ordaifer quest temp da redacziun hai jau scrit bain inqual rapport ed artigel per CP/LP, surtut sche las occurrenzas han gì lieu da temps che redactura e redactur èn stads occupads. En general pon ins dir che la lavur da redacziun nun è be negativa per il collavuratur – sch'ella è limitada ad in tschert temp – perquai ch'ella porscha bain inqual chaschun da sa scuntrar cun glied ch'ins avess uschiglio nagin contact.

Translaziuns e correcturas da traducziuns: Translaziuns per uffizis u per privats èn stadas da far paucas. Sco commember da la cumissiun «cultura» dal Gruppament da planisaziun regiunala hai jau survegnì la chaschun da translatar l'introducziun dal rapport final pertutgant il concept da svilup II.

La correctura da l'adattaziun dal med d'emprender sutsilvan da Gieri Menzli/Georgina Schaller, tom II, è progredida per 5 lecziuns. Essend il material registrà ussa tut en il computer, è quella lavur pli facila da far. La valor pratica da questa lavur è quella che quest material vegn duvrà en l'instrucziun da la Scola chantunala.

Grazia a la buna collavuraziun cun l'Uniun dals Grischs ha pudì vegnir fatga l'ediziun dal cudesch per uffants en sutsilvan «Igl Argientegn», cun ina stupenta traducziun da dunna Annaleta Semadeni-Kaiser.

Jau hai gì da curreger la versiun sutsilvana dal teater «Otto il retg dal lotto» che vegn represchentà da la «Cumpagneia da Donat» il mars vegnint.

A partir dal december hai jau lavurà da temp en temp vi da la traducziun da «La Strietta» en sutsilvan.

Il segund semester da 1995 hai jau er gì da repassar la traducziun dal cudesch da scola «Matematica 2», translata da Georgina Schaller.

Collavuraziun cun la suprastanza da la Renania: Jau hai fatg part da 5 sesidas da la suprastanza da la Renania e da sia radunanza generala ch'ha gì lieu a Donat.

Collavuraziun cun cumissiuns e secziuns da la Renania: Jau hai fatg part da duas sesidas da la «Cuminonza romontscha da Trin» e dad in da ses arranschaments, medemamain hai jau fatg part dals arranschaments dal Ravugl Rumantsch d'Andeer e da trais sesidas da la Cuminonza Romontscha da Flem, tgirond uschia ils contacts cun ils ravugls rumantschs renanians.

Plinavant hai jau fatg part da duas sesidas da la cumissiun «LP».

Ediziuns e vendita da cudeschs: La vendita da las ovas da Gion Battaglia «Poesias a raquents» (150 exemplars) e la vendita da las ovas da Gion Mani «Iert fluraint» (150 exemplars) èn idas da maniera che questas ovas èn exaustas e la Renania ha decidì da far ina reediziun da

mintgamai 50 exemplars. La vendita dals ulteriurs cudeschs è plitost stagnada l'onn passà. Il medem sa lascha dir da la vendita da «La Tschuetta» ch'è tschessada fitg en cumparegliaziun cun l'onn avant. Var 250 exemplars èn vegnids returnads e 34 abunents han desditg l'abunament, uschia che «La Tschuetta» vegn anc retratga da 312 abunents.

Il december avain survegnì la chaschun da coedir «La Strietta» per sutsilvan, grazia a la collavuraziun cun l'Uniun Rumantscha da Surmeir. Jau fatsch mez la traducziun dal text.

Teater: En mia funcziun da collavuratur hai jau frequentà las represchentaziuns da teater sin l'intschess da la Renania. A Donat hai jau fatg reschia dal toc «L'attest matrimonial» dad E. Kishon. Quai è la prima giada che la «Cumpagneia» da giuventetgna ha dà in toc da questa dimensiun ils ultims dus decennis.

Contacts: Il decurs da l'onn passà hai jau gì plitost paucs contacts cun represchentants da las vischnancas da l'intschess da la Renania. I n'è betg reussì a mai da realisar la finamira formulada per quest onn dad intensiviar ils contacts cun nossas vischnancas, pervia dad autras occupaziuns.

Rumantschaziuns: Rumantschaziuns hai jau fatg paucas en il decurs da l'onn passà. I daventa er adina pli difficil da motivar ils Renanians da rumantschar las inscripziuns publicas.

Contacts cun la LR: Jau hai fatg part da tuttas sesidas da rapport e dad ina radunanza da delegads. Jau tgir stediain contact cun singulas partiziuns da la LR.

Incumbensas generalas: Mias lavurs administrativas sa restrenschan a scriver las invitaziuns per las sesidas da suprastanza e la radunanza generala. Jau hai anc scrit inqual protocol per la suprastanza (3) ed inqual artitgel per il «Reflectur», la gasetta dal teater. Jau hai fatg part sco cunorganisatur dals «2. Dis da cultura alpina da Tusaun», organisond la part linguistica (in referat cun Iso Camartin).

Bartolome Tscharner, collavuratur regional

Suprastanza

<i>Parsura</i>	Sep Item, Flem-Vitg
<i>Cassier</i>	Hanspeter Meiler, Flem-Vitg
<i>AssessurAs</i>	Johann Clopath, Trin-Mulin Martin Fontana, Flem-Fidaz Martin Gabriel, Glion Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn Georgina Schaller, Donat Annaleta Semadeni, Andeer Martin Wetten, Luven
<i>Revisurs</i>	Gieri Risch, Vuorz Martin Cantieni, Donat
	RedacturAs
<i>Casa Paterna/La Pùnt</i>	Manfred Veraguth, Vuorz Barbara Riedhauser-Riesch, Ziràn
<i>Calender per mintga gi</i>	Martin Fontana, Flem-Fidaz (part sursilvana) Jacob Michael, Sagogn (part sutsilvana)
<i>Tschuetta</i>	Emmi Caviezel, Cuirà (part sursilvana) Augustin Manetsch, Mustér, cunredactur (<i>part sursilvana</i>)

Uniun rumantscha da Surmeir

La premaveira passada on igls renumos chors 'Chor viril Alvra' ed igl „Chor viril Surses“ concerto comunablamaintg a Savognin, Coira e Lai. Igls passa 100 omens surmirans on documento en'unitad exemplarica cun en stupent e persvadent matg canzungs, e bagn blers cors digl numerous auditori varon puspe battia scu Rumantschs. Impressiun ò exprimia la canzung finala cantada digls chors unias „Al cant romontsch“, ena cumposiziun dad Alvin Muoth cun text da Flurin Camathias. Chella declaraziun unitara cantada da tala persvasiun ò perfign comuento igl parsoura dall'URS. Quant bel fissigl schi nous Rumantschs e Rumantschas vessan angal en po ple curasch da star davos la nossa pedra linguistica dada an tigna. Star davos e perfign promover igl noss lungatg vot betg deir sbittar igls lungatgs vaschigns: tudestg, taliang ed o. pl. I dat nigra tenuta pi ferma e transparenta tgi chella digl respect vicendevol. An chel senn so luvrar egn e mintgign. L'Uniun rumantscha so sporscher sustign, pero purtader digl rumantsch èn angal igls Rumantschs e las Rumantschas sezs.

La suprastanza dall'URS è er chest onn sa fatschantada an bleras sedutas digl muvimaint rumantsch an general ed an Surmeir an particular. Cun l'approbaziun digl artetgel 116 dalla lescha federala e l'acceptaziun dalla lescha da contribuziuns per igl cantun Grischun tras las tgombras federalas pò igl lungatg rumantsch ed uscheia la rumantscheia sperar ad ena miglra basa finanziaria e materiala agl avigneir. Talas valan pero angal schi nous Rumantschs e Rumantschas nign da las applitgier commensuradamaintg. Igl è normalitad umana pero betg deplorabla, tgi gist an chels muments da sustign, neschan animositads destructivas. En fatg cun igl qual l'URS è stada confrontada permanentamaintg durant igl onn scadut ed actual.

La promoziun digl lungatg

Scu gio exprimia plessas gedas resta la responsabladad pigl mantignamaint digl lungatg tar mintga singul RumantschA sez. Ena gronda pussebladad da promover tal stat an mang agls cumegnns, alla baselgia, scola, organisaziuns e.o.pl. All'uniun rumantscha ègl da procurar per la logistica basignevla, vot deir, metter a disposiziun igls meds materials basignevels per la promoziun linguistica. En grond ageid an tgossa porscha igl collaboratour regional incumbenso dalla LR per l'URS.

Igl Sulom surmiran

L'antschatta da december 1994 è cumparia igl Sulom surmiran an frestg vistgia e sang mavogl. La grafica sen la cuverta è creeida dall'artista Cecilia Demarmels, burgheisa da Salouf, e signifitgescha igls treis

circuits tgi circumdeschan igl marcant Piz Mitgel. Er chesta 4. ediziun separa la part digl calender, tgi cumpeglia diversas contribuziuns da giuvenils surmirans, dalla part litterara tgi è deditgeida chest onn primarmaintg agl tema „La masdegna an Surmeir“. Igl Sulom surmيران ò catto en fitg ferm resung tar la nossa populaziun surmirana. Per chella ovra gartageda maretan la redacziun cun Rina Steier-Peduzzi alla testa, sustigneida da Rita Uffer tgi magna la part digl calender popular, Franzestg Schmid e Reto Capeder en grond paiadia. E gio ans legrainsa dalla nova ediziun.

La Pagina da Surmeir

La Pagina da Surmeir è dasper igl Sulom surmيران egn digls meds igls pi effizaints per la derasaziun e la promoziun actuala digl pled rumantsch e chegl er ainten en taimp, noua tg'igls stampats tgi corran de per de an tgesa stuftgaintan igl plascheir da liger e cotras da promover la recepziun digl pled rumantsch scretg. A chel fatg deditgescha la suprastanza dall'URS en bung taimp dalla sia labour. La Pagina da Surmeir tgi cumpara cun mintgamai ena media da 14–16 paginas vign ligeida an Surmeir da quasi 90% dalla populaziun. Redactour e contribuent regulars tschertgan emda per emda da contributeir artetgels e contribuziuns infurmativas e popularas agls sies lectours ed allas sias lectouras. Rancunaschientscha persiva demossa igl fidevel domber d'abunents. Actualmaintg vign la Pagina redigeida da Peder Antona Baltermia. El vign sustignia da collaboratours permanents numnamaintg da Emil Candreia, Stierva, Gion Nutegn Stgier, Sur e Gabriela Sonder-Dosch, Salouf, tgi s'angaschan fitg ferm an tgossa e maretan da neir ventilos. Displaschevlamaintg èn igls costs da produciun e travagl betg equivalents cun las antradas.

Uscheia è l'ediziun dalla Pagina da Surmeir digl tottafatg dependenta dalla subvenziun da confederaziun e cantun tras la LR. Dallas grondas midadas da structura ainten la pressa rumantscha vign er la nossa Pagina prubablamaintg betg schinigeida digl tottafatg. La suprastanza è alerta e precauta an tgossa, pertge alla finala na dastgainsa betg perder la pitga pigl mantignamaint e per la promoziun digl lungatg.

Vocabulari surmيران

Las lavours da basa pigl vocabulari surmيران sa sviluppeschan tenor program. Ins chinta, schi tot vo bagn, da dar igl vocabulari surmيران an stampa cunter la fegn digl onn giubilar dall'URS 1996, uscheia tgi l'ovra tgirada digl redactour responsabel Faust Signorell pudess bagnspert sarveir alla practica da mintgade.

Sustigns

Er chest onn à l'URS dastgea piglier ancunter pulitamaintg sustigns or digl mang public. Uscheia corran las subvenziuns da Berna e Coira sur

la LR tar l'URS. An madem mossan er igls noss cumegn surmirans la sia attaschedadad tras sporscher sustigns regulars.

Administraziun

Siva dalla disdetga digl biro dall'URS a Savognin/Grava è la suprastanza sa decideida siva da grondas ponderaziuns da star anavant cun l'administraziun a Savognin ed uscheia sa cattan las novas localitads an tgesa digl „calger Janutin“ sper igl stradung cantunal. Igl muteiv decisiv per star a Savognin è sto sulettamaintg igl li central cun igl qual la gronda part dalla nossa populaziun è collieida tras affaris e fatgs da mintgade.

Persunal

Agl biro dall'URS lavouran permanentamaintg igl collaboratour regiunal, Reto Capeder. Scu impiego dalla LR stat el a disposiziun all'URS scu uniun affiliada dalla LR per l'animaziun e coordinaziun an dumondas dalla promoziun digl lungatg. El substituescha er an cass d'absenza igl redacter dalla Pagina da Surmeir. Cun la redacziun dalla Pagina da Surmeir è incarico Peder Antona Baltermia, scu responsabel. Igl sies pensum vign chinto cun 80% lavour per la redacziun dalla PdS e 20% scu correspondent local pigl radio rumantsch. Igl redacter vign sustignia d'ena gidantra an piazza parziala, actualmaintg donna Gretigna Brenn.

Leia rumantscha

La nossa collaboraziun cun la LR è fitg bunga. La lavour dalla LR è per nous scu uniun affiliada persvadenta ed ans dat igl sustign basignevel. L'URS è represchentada ainten la suprastanza dalla LR cun igl delego Gion Pol Simeon, tgi s'angascha fitg ferm pigls noss basigns. Igl mu-ment funcziunescha el scu viceparsoura dalla LR. Scu assessour stat a disposiziun Remi Capeder.

Memoria

An rancunaschientscha dalla scribenta Antonia Sonder, Salouf, cattez en necrolog aint igl „Sulom surmيران“.

Angraztgamaint

La suprastanza dall'URS angraztga cordialmaintg a tots collaboratours ed a tottas collaboratouras, incaricos, ameis e simpatisants, allas autoritads publicas pigl sustign demusso pigl mantignamaint dalla nossa retga ierta, igl lungatg rumantsch.

Igl president: Romano Plaz

RAPPORT DIGL COLLABORATOUR REGIONAL

Er igl davos onn è sto caracteriso da blera lavour, an spezial da lavour organisatorica ed administrativa. An chel mument mantga savens igl contact pi strèt看 cuagl pievel, instanzas u oters gremis. Igl mantignamaint digl noss lungatg-mamma pretenda grond angaschamaint davart dallas Rumantschas e digls Rumantschs sezs.

Uscheia ans ò musso l'iniziativa a Lantsch per introduceir igl cumegn an tudestg, quant pac tgi vot ansasez per cupitgier igl lungatg schi nous n'ischan betg sezs attents e mantignagn lungatg e cultura. Chel mantignamaint antscheva an famiglia, pertge sainza chella vo igl lungatg plang plang a perder er ainten scola e baselgia. Ma er las administraziuns communalas portan ena gronda responsablada per l'infurmaziun digls abitants. Cò vessans da migliorar an diversas vischnancas. Lagn sperar tgi vegian igl curasch d'ans exponer e da decider a favour digl rumantsch.

Ediziuns 95

Er chest onn èn cumpareidas diversas ediziuns tg'ia less menziunar curtamaintg:

- *Artgera*, l'istorgia d'en pesch, en codesch d'unfants
- *Cuagl cor da Tini an cassatga*, en'istorgia originala da Lina Frei-Baselgia, Lai, en carnet d'OSL per scholars digl scalem masang.

Ediziuns estras

- *La princessa loscha*, edeida dalla tgesa editoura Tgaminada. I sa tratta d'ena viglia praula surmirana or dalla Crestomazia, stampada an tudestg, taliang, rumantsch grischun e 3 ulteriours idioms rumantschs.
- *Atlas dals animals*, ediziun dall'URG
- *Metropolas*, ediziun dall'Uniun da scriptours/as rumantschas
- *Polaroids-11 Vagabunts*, ediziun CD da Benedetto Vigne

Scuntrada e furmaziun

La suprastanza dall'URS ò dissolvla la cumischung „Scuntrada e furmaziun“ damai tg'igl collaboratour regional fò igls programs, ò an mang igls curs, totta organisaziun ed administraziun. Plaschevlamaintg vainsa savia realisar igls suandonts curs:

- Curs da rumansch per Rumantschs e Rumantschas a Casti 14 part.
- Curs da cuschinar a Casti 16 part.
- Curs da cuschinar a Savognin 13 part.
- Curs da fotografar a Savognin 8 part.
- Curs d'engles I a Tinizong 11 part.

- Curs d'engles II a Tinizong 11 part.
- Curs d'engles III a Savognin 12 part.
- Curs d'engles IV a Savognin 9 part.
- Curs da taliang a Savognin 11 part.
- Referat: Bilinguitad a Lantsch 40 part.

Curs da lungatg: Igl davos onn è nia realisò 7 curs da lungatg cun 61 participants a Casti, Lantsch e Savognin. Igl interess pigl rumantsch è avant mang, nous stuagn pero dar la schanza a chels tgi amprenan da duvrar igl lungatg. Impurtantissim ègl lò, noua tgi vagn lètgs masdadas tgi l'egna u l'otra part digls genitours (per solit igl bab) raschung rumantsch cugls unfants. Unfants amprenan tgunsch dus lungatgs e chella schanza ins stuess igls dar.

Previa è per igl onn proxim da stgaffair en med d'instrucziun resch-nov. Igl existent è per gronda part mengia grev e na cuntainta betg.

Teater: Igl onn 94/95 è puspe sto en fitg bung onn per igl teater ainten la nosa regiun. Cun 10 preschentaziuns da teater è la schelta stada ordvart gronda. Plaschevlamaintg riscal veaple gruppas igl pass per en teater pi pretensious. Igl resultat è sto ancuraschont ed igl publicum è sto angraztgevel per chella purscheida pi pretensiousa.

Per chest aton stattan segl program gist dus teaters pi pretensious, igl «Orcan» da W. Shakespeare, giuia dalla gruppa Rhetix Dramatix, e «L'anda selvadia» da H. Ibsen, giuia dalla gruppa Teater Val Alvra. Igl „bung“ teater ò fitgia pe an Surmeir. Igl collaboratour translatescha u procura translaziuns per las uniuns e metta a disposiziun igls ordinatours cun ena gronda schelta da teaters.

Rumantschaziuns: Deplorablamaintg am ègl reuschia da far angal pitschens pass sen chest sectour. Igl migler fiss midadas radicalas sen plang communal e cantunal tgi surlivgessan grondamaintg chesta labour er segl camp digls privats.

Cant e musica: La relisaziun dalla cassetta tiers igl codesch: Signer, Dia ia vi cantar, en codesch cun canzungs religiousas sa lascha spitgier. Las registraziuns èn fatgas, ma i resta anc la gronda labour da metter ansemen tot igl material e da produtgier la cassetta. An chel mument angraztga er agls musicists ed agls unfants per la gronda labour per chesta cassetta.

Savond dall'impurtanza dalla canzung vainsa laschea tschantar cun computer differentas canzungs da Nadal per chor viril e masdo, canzungs popularas viglias or dalla Consolaziun. Chellas canzungs vignan tarmessas er agls scolasts, damai tgi chellas canzungs son er neir cantadas an scola an ena u plessas vouchs.

Vendita da codeschs: La vendita da codeschs sa drezza grondamaintg tenor las ediziuns novas. Nous vandagn relativamaintg fitg blers codeschs, graztga alla vendita sur igls scolasts e scholars. Per chel sarvetsch admattainsa en sincer angraztgamaint. Nous vagn spedia digl noss biro anor codeschs per en importo da radond 5 800.– fr. An biro, scu er sen las fieras da Savognin e Lantsch vainsa vandia codeschs, cassettes e cartas per en importo da 11 000.– fr. Veiramaintg en bung resultat. Er igls codeschs, per giuvenils vainsa vandia pulittamaintg. Igl è da sperar tgi chellas ediziuns cattan er agl avigneir la veia tar igls scholars pi gronds e giuvenils. Lagn sperar tgi cun las ediziuns per giuvenils saptgans porscher anavant buna lectura e sarar chella mancanza tgi ans ò fatg chitos blers onns.

Damai tgi l'URS na posseda nigns Vocabularis da Surmeir ple ò ella decida da lascher Iiier anc 200 exemplars. Alla fegn digl 1996 duess cumpareir igl vocabulari nov.

Otras lavours: La labour digl collaboratour è defineida ainten en carnet da dueirs. Ma tanta otra labour croda er aint igl sies pensum. Uscheia fò el er translaziuns da tot gener, scu regulativs, ordinaziuns, inserats, fò correcturas da tottas ediziuns dall'URS e codeschs da scola, procura 4 emdas la redacziun dalla Pagina da Surmeir, dat sclarimaints da de e da notg, screiva artetgels per la pressa, dat infurmaziuns e fò referats per gruppas, dat intervistas a schurnalists ed otras gruppas, ò blers contacts cun persungas scu mastrals, presidents, actuars, impressaris, butigants e.u.a.

Concludond lessa angraztger a tots chels tgi s'angaschan per igl lungatg e per la cultura rumantscha.

Reto Capeder, collaboratour regiunal

Suprastanza

Parsoura

Viceparsoura ed actuar

Cassier

AssessourAs

Delegadas dalla Meirana

Revisours da chint

Pagina da Surmeir

Sulom surmiran

Romano Plaz, Savognin

Gustav Sonder, Salouf

Gion Cola, Riom

Ida Baselgia, Lantsch

Gion Nutegn Stgier, Sur

Franca Casparin, Savognin

Isabella Netzer, Savognin

Berti Farrér, Stierva

Gion Mareia Cotti, Sur

Peder Antona Baltermia

Rina Steier, Savognin

Reto Capeder, Savognin

Rita Uffer, Savognin

Franzestg Schmid, Oberengstringen

Uniun da scripturas e scripturs rumantschs

Sco ils davos onns steva er il 1995 sut l'ensaina da la cuntinuitad. Per la suprastanza sa tractavi da cuntinuar sia lavur sin quels binaris ch'eran sa cumprovads ils onns precedents. En plets concrets èn manegiadas en emprima lingia la dieta da lavur ed ils Dis da Litteratura, ma er il post da lectorat e la revista *Litteratura*.

Lectura critica a Vuorz

La dieta dals 16 als 18 da zercladur en l'Hotel „Ucliva“ a Vuorz fa retscha cun las dietas dals onns precedents. Er quella giada steva la lavur pratica en il center da l'interess, pia la lavur critica cun e vid il text. Cuntrari al 1994 a Salouf era la participaziun plitost modesta, ma tant pli pudeva mintga text vegnir discutà pli „à fond“, in fatg dal qual tuts han pudì profitar. Na main che set auturas han ristgà il pass ed han mess en discussiun in agen text. Las discussiuns–ch'èn sco adina sa splegadas en in'atmosfera faira e sincera, ma er solidara e constructiva–èn puspè vegnidas supervisiunadas en moda ordvart cumpetenta da noss collega Iso Camartin.

Dis da Litteratura: pitschen giubileum

Dal prim als 3 da settember han gè lieu per la tschintgavla giada ils dis da litteratura a Domat (che vegnan documentads en il numer 19 da la *Litteratura*). Sa chapescha èn er quella giada las prelecziuns stadas en il center dals dis. Cun Fabiola Carigiet, Peder Cadotsch, Vic Hendry, Linard Bardill e Clo Duri Bezzola s'han preschentadas na main che tschintg auturas ad in public interessà e critic. Sper las prelecziuns (cun latiers er il „bloc da giuventetgna“) ed inquala „schrägadad giubilistica“ s'ha preschentada a Domat per l'emprima giada ina grupp da cabaret da las Dolomitas. Ina novitad è dentant er stada l'occurrenza „favorits“, nua che lecturas e lecturs da Domat han prelegì texts da lur auturas ed auturs preferids.

Ils dis giubilar han dentant anc gè ina rotscha auters puncts culminants. Jau patratg qua al referat dad Iso Camartin ch'ha manà il public sin las vias pulainas e main pulainas dal „viadi metaforic“, ma er al ferm concert da Corin Curschellas e sia grupp. Curschellas ha preschentà per l'emprima giada in program integralmain rumantsch, per il qual ella ha mess en musica differents texts d'auturas e d'auturs rumantschs scrits exclusivamain per quest intent. La primavaira 1996 vegn Corin Curschellas a preschentar il medem program a chaschun d'ina turnea atras ils Stadis Unids da l'America e qua tras purtar surmar il sun d'intginas ovras contemporanas rumantschas.

Sonda saira ha gè lieu nossa concorrenza litterara classica „La Pagina“ cun 15 participantas e participants. Il Premi Term Bel è ì quella giada

ad in'atura da l'«exteriur», numnadamain a Rut Bernardi cun ses text „dedite“ („endadens“) scrit en ladin dolomitan, il RG da las Dolomitas. Il Premi spezial da promoziun ha survegnì Annetta Ganzoni Pitsch per ses text „Vita e mort dal Dragun dal Varuna – üna parevla“, ed il Premi dal public è ì quella giada a Göri Klainguti per si'umoresca „Vè tü barac“.

Ils ultims dus onns ha la concorrenza litterara adina puspè dà da discutir. Ils organisaturs èn stads confruntads cun differentas criticas davart la lunghezza da l'occurrenta, ma er davart la qualitat per part mediocra da las contribuziuns. Il comité d'organisaziun ha prendì encunter questas criticas e prenda en egl tschertas modificaziuns.

La dumengia suentermezdi è il public stà vaira sorprendì da vesair a passar sin tribuna sco giast da surpraisa il famus poet e chantadur Wolf Biermann. Ses concert – ch'è adina puspè stà cuncontrastà da raquintaziuns ed anecdotes or da la vita da l'artist e da ses „viadi“ da l'ost al vest (e viceversa) – è stà in cumplain success, e be navidas al avain nus laschè partir quel suentermezdi.

Radunanza generala a Savognin

L'onn da lavur 1995 è ì a fin cun la radunanza generala dals 23 e 24 da settember en l'Hotel Piz Mitgel a Savognin. 18 commembras e commembers han chattà la via en Surmeir, pia var ina terza da l'uniun. En il center da la radunanza steva l'elecziun d'ina successura u d'in successur per il president partint Flurin Spescha. Senza cunterproposta e senza cuntravusch ha l'uniun suandà la proposta da la suprastanza ed ha elegì dunna Gisula Tscharner sco nova presidenta. Cun quella elecziun è vegnida garantida che las differentas lavurs da l'uniun possian vegnir cuntinuadas sut las ensainas da l'avertura e da l'integraziun. En pli ha l'uniun elegì – medemamain da maniera unanima Göri Klainguti sco successur dal suprastant Jon Nuotclà. L'actuara Sora Florentina Camartin ed il cassier Benedetto Vigne èn vegnids confermads en lur uffizis per ulteriurs dus onns.

Per la successiun dad Annamengia Bertogg e Flurin Caviezel en la delegaziun a la radunanza da delagadas e delegads da la Lia ha l'uniun en pli elegì Erica Lozza e Giovanni Netzer.

Sper trais sortidas hai dà il 1995 gist tantas novas recepziuns. Numnadamain: Rut Bernardi, Annetta Ganzoni Pitsch e Gion Matias Cavely.

Il 1995 ha l'uniun er stuì prender cumià da duas commembras, dad Aita Stricker, ch'era stada durant passa 35 onns la fidaivla cassiera da l'uniun, e dad Antonia Sonder, commembra dapi il 1984 e regulara participante a las activitads da l'USR.

La radunanza generala è en pli s'exprimida unanimamain da cuntinuar il post da lectorat e sa chapescha er ils dis da litteratura. Ella ha perquai surdà als organisaturs fin qua, Benedetto Vigne e Flurin Spescha, l'incumbensa da prender a mauns er l'organisaziun dals proxims dis a Domat.

Post da lectorat e Litteratura

Er il 1995 han differentas auturas e differentes auturs profità dal post da lectorat. Quai mussa ch' il basegn da vulair perfecziunar ils texts è avant maun, e perquai intimescha la suprastanza er vinavant las personas interessadas en chausa da far adiever da quella purschida.

La redacziun ha publitgà il 1995, sut il titel „metropolas“, in numer da la *Litteratura*. Per il 1996 planisescha ella puspè dus numers. In da quels vegn ad esser deditgà al giubileum 50 onns USSR (cf. sut).

Suenter la demissiun da Vic Hendry sco redactor da la revista è il terz post da redacziun, sper quel da Fabiola Carigiet e Flurin Spescha, restà vacant. En il fratemp è quel dentant legraivlamain vegnì occupà dad Annalisa Zumthor-Cuorad. Quell'«elecziun» sto però anc vegnir confermada a chaschun da la proxima RG.

Program da lavur 1996

Per l'onn 1996 ha l'USR danovamain in program pulpì, betg il davos pervi dal fatg che l'uniun po festivar ses 50avel anniversari. Sper ina dieta da lavur (dals 31 da matg als 2 da zercladur), ils dis da litteratura (dals 6 als 8 da settember) èn perquai planisads in numer giubilar da la *Litteratura* ed ina radunanza generala festiva (16 e 17 da november a Cuir).

Jau na vi betg serrar quest rapport senza engraziar a tut quellas e tut quels che s'han engaschads en favur da nossa uniun. Jau patratg qua surtut er a la Lia Rumantscha, a l'Acziun Rumantscha ed a las instituziuns e personas da Domat, senza las qualas ils dis da litteratura na fissan betg realisabels.

Betg il davos vi jau però engraziar a mias consuprastantas e mes consuprastants per la buna collavuraziun durant ils davos quatter onns e per il spiert collegial e simpatic ch'ha regì nossas sedutas sco er a las commemoras ed als commembers per lur sustegn, lur participaziun e lur interess.

Il president: Flurin Spescha

Suprastanza

<i>President</i>	Flurin Spescha, Turitg
<i>Cassier</i>	Benedetto Vigne, Turitg
<i>Actuara</i>	Sora Florentina Camartin, Mustér
<i>AssessurAs</i>	Jon Nuotclà, Cuir Erica Lozza, Lucerna
<i>Redacziun „Litteratura“</i>	Fabiola Carigiet, Berna Vic Hendry, Schaffusa Flurin Spescha, Turitg (coordinatur)
<i>Post da lectorat</i>	Rina Steier, Savognin (surmiran) Gisula Tscharner, Veulden (sutsilvan) Clà Riatsch, Berna (ladin) Gieri Menzli, Cuir (sursilvan) Roman Caviezel, Cuir (sursilvan) Manfred Gross, Cuir (rumantsch grischun)
<i>Represchentant en l'USS</i>	Clo Duri Bezzola, Oetwil am See

Cuminanza rumantscha radio e televisiun

The logo for CRR (Comitato Rumantsch Radio e Televisiun) consists of the letters 'CRR' in a bold, white, sans-serif font, centered within a solid black rectangular background.

Radunonza annuala a Domat

La radunonza annuala da commembers(ras) dalla CRR ha giu liug egl onn da gestiun 1995 ils 29 d'avrel 1995 a Domat. Suenter las radunonzas annualas a Zuoz (1993) ed a Rabiun (1994) ha la CRR salvau 1995 sia radunonza da commembers(ras) el district dil Plaun. Cun Domat ha la CRR fatg viseta ad ina vischnaunca che ha malgrad igl enorm svilup manteniun ina reha tradiziun culturala. Quella semanifestescha e s'exprima adina puspei a caschun da numerusas occasiuns. Domat e sias autoritads sedattan gronda breigia da mantener ton sco pusseivel lungatg e cultura romantscha en in ambient ch'ei semidaus considera-blamein el decuors dils davos 50 onns.

Quei engaschi pil romantsch ei era semussaus a caschun dalla radunonza annuala dalla CRR ils 29 d'avrel 1995. Las autoritads ed il chor viril da Domat han retschert la CRR cordialmein en viarva romantscha. La radunonza annuala ha approbau il quen 1994 dalla CRR sco Societad commembra ed il rapport da gestiun dalla CRR per 1994 e dau scarica als organs responsabels.

Il rapport annual 1995 dalla CRR cumpeglia oravontut la gestiun dils organs dalla CRR el sector regional e naziunal. Ina part integrala da quei rapport fuorman plinavon las informaziuns dil cussegl dil publicum e digl organ da mediaziun dalla CRR. En quei liug desista il directori da presentar alla LR in detagliu rapport davart la gestiun dils organs dalla CRR egl onn 1995. Arisguard ils detagls fagein nus attent sil rapport annual 1995 dalla CRR. L'approbaziun da quel croda ella cumpetenza dalla radunonza da commembers(ras) dalla CRR.

Premi cultural dalla CRR per 1995

A caschun dalla radunonza annuala a Domat ei il premi cultural dalla CRR per 1995 vegnius surdaus a Peder Cadotsch, Lucerna/Savognin, ed a Steivan Liun Könz, Guarda. Peder Cadotsch obtegn il premi sco reconuschienscha ed undrientscha da sia lavur en favur da lungatg e cultura romantscha, sco valent scribent e poet en general e sco tschercau ed apprezzau autur da numerus texts per mauns da cumposiziuns per chors romantschs en special. A Steivan Liun Könz vegn il premi surdaus sco undrientscha e reconuschienscha da sia lavur sco enconuschent artist els secturs da pictura, gravuras e d'illustraziuns sco era da stuccaturas, restauraziuns e sgrafits enteifer ed ordeifer il cantun Grischun.

La surdada dil premi ha anflau buna accoglientscha. Il chor viril da Domat ha embelliu la surdada dil premi. Cun sias bialas producciuns ha quei valent chor contribuìu grondamein alla tempra festiva dalla surdada dil premi e dalla radunonza annuala dalla CRR a Domat.

Administraziun e finanzas cun in sguard viers gl'onn 2000

Suenter las deliberaziuns dallas tractandas statutaras e la surdada dil premi ha Theo Haas informau la radunonza davart l'administraziun e las finanzas dil menaschi dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun cun aschuntar ina eglia da viers igl onn 2000. Sco schef dall'administraziun e dallas finanzas da quei menaschi lavura Theo Haas en in sector ch'ei oz en in cuntinuau svilup. Igl augment dil program romontsch da radio e televisiun el decuors dils davos onns ei considerabels. Quei pretenda dapli lavur, finanzas, automatisaziun e raziunalisaziun. La Societad svizra da Radio e Televisiun (SSR) ei oz l'interpresa ch'impunda ils pli biars daners per la promoziun da lungatg e cultura romontscha. Igl ei difficil e riscu da formular oz prognosas seriusas concernent il svilup finanziel dalla SSR. Quei svilup ei sutta-posts a differents facturs ordeifer la SSR (concorrenza, aspects da natira tecnica, economica e politica). Oz selai ei buca predir ni prever, co quels facturs s'effectueschan el decuors dils proxims onns. Il studio regional e la CRR vegnan era egl avegnir a far il pusseivel per salvar ils interess dalla populaziun romontscha en fatgs da radio e televisiun.

Organs dalla CRR

Ultra d'ina Societad commembra fuorma la CRR dapi 1992 era ina Societad regionala dalla SSR cun la medema posiziun giuridica e structura organisatorica sco las treis ulteriuras Societads regionalas dalla SSR. Organs dalla Societad regionala CRR cun cumpetenzas ed incumbensas che pertuccan l'interpresa Radio e Televisiun Ruman-tscha (RR/TvR) ein il directori ed il cussegl regional. Il directori da 5 commembers ei il suprem organ executiv. Sia funcziun corrispunda essenzialmein al cussegl administrativ d'ina societad acziunara. Il directori dalla CRR ha salvau egl onn da gestiun 1995 sis sedutas. Il cussegl regional dalla CRR che cumpeglia inclusiv il directori 15 commembers, ei vegnius clamaus igl onn 1995 a treis sedutas. Ad el cumpetan oravontut incumbensas legislativas e da controlla. Il cussegl regional elegia sin proposta dil directori il directur RR/TvR. Ord siu miez elegia el plinavon dus commembers dil directori. Tier las cumpetenzas dil cussegl regional s'audan era l'elecziun dil vicepresidente dalla CRR, da quater commembers(ras) dil cussegl regional e dad otg commembers(ras) dil cussegl dil publicum. Quel dumbra 15 commembers(ras) e s'auda ensemen cul post da mediaziun tier ils organs dalla CRR.

Elecziun da personal cun funcziun da cader

L'elecziun da personal cun funcziun da cader croda – cun excepziun dil directur RR/TvR – ella cumpetenza dil directori. Sin proposta dil directur ha il directori elegiu il schaner 1995 Pius Paulin, 1959, sco schef dil sector tecnic dil RR.

El decuors dalla primavera 1995 ha Giusep Decurtins exprimiu il giavisch da remetter sin la fin da 1995 la funcziun sco menader dalla redacziun dalla Televisiun Rumantscha. El resta denton vinavon sco redactor da quei ressort. Duront biebein 20 onns ha Giusep Decurtins menau la redacziun Televisiun Rumantscha. Enteifer quels dus decennis ha ei dau grondas midadas el sector da televisiun. El decuors da quels onns san ins era constatar in considerabel svilup dalla Televisiun Rumantscha. Il directori dalla CRR engrazia cordialmein a Giusep Decurtins per siu engaschi en favur dallas emissiuns romontschas da televisiun. Sco successur ha il directori dalla CRR eligi sin proposta dil directur RR/TvR lic. fil. Peter Egloff, 1950, tochen ussa redactor tier il Radio DRS. El decuors dils davos onns ha el fatg per incumbensa dil studio regional differentas emissiuns romontschas da radio e televisiun.

Reelecziun dil directur RR/TvR

Il directur dil Radio e dalla Televisiun Rumantscha (RR/TvR) vegn mintgamai eligi per ina perioda d'uffeci da 4 onns. Sco l'elecziun croda era la reelecziun ella cumpetenza dil cussegl regional dalla CRR. Cun la fin da zercladur 1996 va la perioda d'uffeci currenta per Chasper Stupan sco directur RR/TvR alla fin. Dapi l'entschatta d'avrel 1984 meina Chasper Stupan il studio regional romontsch cun grond engaschi e success. Sin proposta dil directori ha il cussegl regional dalla CRR confirmau unanimamein Chasper Stupan sco directur RR/TvR per in'ulteriura perioda d'uffeci da 4 onns che cuoza naven dall'entschatta da fenadur 1996 tochen la fin da zercladur 2000.

Miras per igl onn 1996

Igl october 1995 ha il directori deliberau sin proposta dil directur RR/TvR las miras per 1996. Il cussegl regional dalla CRR ha medemamein giu caschun da prender posiziun tier quella fatschenta. Quellas miras fuorman dil reminent essenzialmein ina part integrala dallas miras dalla SSR, approbadas il december 1995 dil directori dalla SSR. Egl onn da gestiun 1996 setracta ei oravontut da consolidar il program da radio da biebein 12 uras per di e las duas emissiuns da televisiun (Telesguard e Contrasts). En discussiun stattan plinavon arisguard il radio correcturas dalla programmaziun da musica automatica ed ina retscherca partenent il diever dil RR cun eventualas correcturas dil plan da structura sco era in studi davart in diever pli efficient dils posts da correspondents ellas regiuns respectivamein dils mieds da producciun mobils. El sector da televisiun ei-ultra dalla consolidaziun dil program existent-previu d'elaborar in concept per ina nova emissiun da giug per 1997 ed in concept per in augment dil Telesguard sin 5 ediziuns per jamna (gliendisdis tochen venderdis) a partir da 1997. Partenent la tecnica setracta ei da cuntinuar culla evaluaziun e d'accumpignar cun atenziun il svilup rasant sil camp dalla tecnologia (tecnica digitala, automatizaziun e.a.v.). El sector administrativ vulan ils responsabels oravontut

contonscher ina ulteriura simplificaziun e raziunalisaziun da differents lavurs entras adattaziuns dall'automatisaziun.

Intervenziuns arisguard il radiotelefon e la recepziun digl emettur „Svizra 4“

Il matg 1995 ha il Cussegl federal decidiu da desister cun la fin da december 1997 sin la reit da radiotelefon. Il cantun Grischun ha adina valiu sco ina regiun cun in considerabel diember d'abonnents dil radiotelefon (spitals, casas da tgira e d'attempai, menaschis collectivs). Aschia retscheivan aunc oz biars Romontschs ils programs dil RR sur la reit da radiotelefon. Ord quei motiv deploreschan ils organs dalla CRR la renunzia a quella pusseivladad da recepziun. Ei setracta ussa d'obtener ina sligiaziun che remplazza quella reit. En quei senn han il directori dalla CRR, la direcziun dalla CRR e la direcziun RR/TvR inoltrau la stad 1995 in'istanza alla direcziun generala dalla SSR cun la proposta d'era emetter ils programs romontschs da radio sur in canal da satellit. La realisaziun da quella varianta sligiass differents problems. Las reacziuns arisguard quella proposta ein essenzialmein positivs. Decisiuns concretas che crodan ella competenza dil directori dalla SSR, ein denton aunc buca avon maun. Talas ein pusseivlas pér el mument ch'il Cussegl federal ha concludiu ina amplificaziun correspondentia dalla concessiun alla SSR.

El decuors dalla primavera 1995 han la SSR e la Conferenza dils presidents dallas Societads commembras dalla DRS, dalla quala era il president dalla CRR fa part, intervegniu el departement federal competent en favur d'ina migliur dallas pusseivladads tecnicas da recepziun digl emettur da televisiun „Svizra 4“. Il departement e la PTT han declarau ch'ei seigi la mira da contonscher tochen la fin digl onn 1995 in grad da provediment da ca. 99%. Sco quei ch'ei seresulta ord las comunicaziuns dalla PTT, ei quella mira contonschida el cantun Grischun.

Giubileum „50 onns CRR“

Igl atun 1996 sa la CRR festivar il giubileum da 50 onns. Ella ei vegnida fundada la sonda, ils 12 d'october 1946 a Cuera el hotel Lucmagn da pli baul. La festivitad da giubileum ha medemamein liug a Cuera e quei sonda, ils 12 d'october 1996, pia sil di 50 onns dapi la fundaziun dalla CRR. Cun quella caschun ei l'ediziun d'ina „Revista commemorativa“ prevedida. Quella vul oravontut salvar pil futur la historia ed il svilup dalla CRR e dallas emissiuns romontschas da radio e televisiun da 1946 tochen 1996 cun aschuntar ina egliada el proxim futur. Il studio regional vegn plinavon a producir ina platta cun ina selecziun dallas empremas emissiuns romontschas da radio.

Il parsura: Fidel Caviezel

Directori

President

Fidel Caviezel, Cuera/Sumvitg

Vicepresident

Remo Godly, Cuera/Zernez

Assessurs

Duri Bezzola, Scuol (numnaus dil Cussegl federal)

Antonio Riva, directur general SSR, Berna

(ex officio)

Martin Quinter, Mustér

Uniun da las Rumantschas e dals Rumantschs en la Bassa

Lavur publica

Eir quist on han ils suprastants da l'URB gnü contact cun diversas uniuns rumantschas da la Bassa. Eir illa Svizra francesa sun ils Rumantschs uossa organisats ter bain, els as radunan regularmaing per cultivar lur lingua materna. La separaziun tanter Ladins, Sursilvans e Surmirans nun exista per furtüna plü, els as partecipeschan cumünai-velmaing a las reuniuns dals Ladins. Il Plazzin da Lugano suot la bachetta da duonna Eva Reimer-Gilly es dvantà nouv commember da l'URB.

Il „Fögliet“ – publichà tras la Lia Rumantscha – chi'd es l'organ ufficial da l'URB nu vegn amo trat a nüz sufficiaintamanig da las diversas uniuns rumantschas da la Bassa. El dess la pussibilità da render attent ad occurenzas culturalas e da coordinar ils termins per evitar collisiuns.

Radio Rumantsch illa Bassa

L'URB ha cuntinuà a ramassar suottascripziuns per suottastrichar l'interess da retschaiver ils programs dal Radio Rumantsch. Illa Svizra tudais-cha derasa la gronda part da las raits da cabel il program rumantsch. Illa Svizra francesa e giò'l Tessin nun es quai amo il cas. Tenor indicaziuns dals respunsabels da la Radiocom PTT vegn il program dal Radio Rumantsch derasà sülla rait GAZ eir illa Svizra francesa. Il GAZ furnischa ils signals necessaris a las societats da cabel. L'ordinaziun da la ledscha da radio e televisiun oblaja las societats da cabel da derasar ils prüms programs da radio da tuottas quatter societats da la SSR, dimena eir il Radio Rumantsch! L'URB insembel cul Radio Rumantsch contactaran las diversas societats da cabel illa Svizra francesa per tillas motivar dad accumplir lur dovairs.

Giò'l Tessin es la situaziun diversa: Il GAZ nu derasa ingüns programs da radio, e perquai nun han las societats da cabel ingün access als programs dal Radio Rumantsch. Natüralmaing füssa tecnicamaing pussibel da manar ils programs da Cuaira fin in las citats plü importantas dal Tessin, ma ils indrizs technics ed ils fits per las lingias cuostan uschè bler chi nun as laschan güstifichar.

Sco alternativa als cabels as spordscha danouvmaing la derasaziun da programs sur satellit. La CRR ha inoltrà üna dumonda per derasar seis programs sur ün dals satellits ASTRA. Scha quista proposta gniss realisada, pudess il Radio Rumantsch gnir tadlà na be in tuot la Svizra, ma ill'inter'Europa!

Chomps da vacanzas in territori rumantsch per uffants rumantschs da la Bassa

Las prümas lavuors preparatoricas da la suprastanza da l'URB han muossà bainbod cha l'organisaziun da quists chomps surpassa fermamaing las capacitats organisatoricas, finanzialas e da temp da l'URB. Perquai ha la suprastanza da l'URB dumandà a la Lia Rumantscha, sch'ella nu pudess tour per mans quist'incumbenza. Ils chomps da vacanzas figüreschan uossa aint il program da lavur da la LR.

Premi da la CRR

L'URB es superbgia cha seis commember activ Peder Cadotsch ha survgni quist on il premi da la CRR sco recognuschentscha per seis ingaschamaint per la cultura rumantscha.

Conferenza annuala 1995

Per dar als commembers interessats la pussibilità da tour part a la conferenza annuala dall'URB ed a la feista da 125 ons Società Grischuna da Berna, es la conferenza annuala gnüda fixada sül di da giubileum, nempe ils 11.11.95. Forsa nun es quai stat la megldr'idea, perchè cha tuottas uniuns bernaisas han gnü da lavurar quel di, e quels chi fan part ad üna gruppa da carneval deiran eir occupats. Üna partecipaziun uschè s-charsa sco quist on nun haja amo mai dat. Es Berna massa dalöntscha? Es il fat cha tuot ils partecipants ston pajar sves il viadi ed il giantar ün punct chi impedischa a divers interessents da tour part a la conferenza? Nu vegn il „Fögliet“ let, i'l qual es gnü publichà l'invid a la conferenza almain trais eivnas ouravant? Ha il fat cha la Gasetta Romantscha ha publichà l'invid pür ils 11.11. (!) e'l Fögl Ladin til ha stampà suot il fos titel „Uniun Rumantscha Berna“ gnü effets negativs? La suprastanza sto stübgjar co ch'ella podess render plü attractiva la conferenza.

1. Il protocol da l'ultima conferenza ed il rapport annual dal president sun gnüts approvats unanimamaing. Il program da lavur cumpiglia ils seguaints puncts ed es gnü approvà dals partecipants:
2. Cuntinuar culs contacts cun las uniuns affiliadas.
3. Organisar insembel cun la Lia Rumantscha ils chomps per uffants.
4. Perseguitar la retschercha chantunala sur da l'acceptanza dal rumantsch grischun.
5. Activar il „Fögliet“ sco organ da publicaziun da las uniuns affiliadas.
6. Motivar ils commembers da l'URB da contactar lur convaschins per tils animar da vuschar per il nouv artichel 116 da la costituziun federala.
7. Daspö cha Gian Guolf Bardola ha fat müdada giò'l Tessin, nun es Turich, la plü gronda „colonia“ rumantscha da la Bassa, plü rapreschentada illa suprastanza da l'URB. Perquai sto l'URB tscherchar ün(a) nouv(a) rapreschentant(a) da Turich o cuntuoorns per la suprastanza da l'URB.
8. La prosma conferenza annuala ha lö ils 9 November 1996 a Turich.

Ils participants giavüschan da cumanzar la prosma conferenza intuorn las 10:00 per chi s'haja davò amo la pussibilità da gianzar in cumünanza.

La Lia Rumantscha es statta rapreschantada alla conferenza tras Manfred Gross chi ha portà ils salüds dal president Chasper Pult e dal secretari Bernard Cathomas. Manfred Gross ha preschantà las candidaturas per la Scuntrada 1997 inoltradas dals cumüns da Domat, Mustér, Schlarigna e Sedrun. Üna votaziun consultativa ha muossà cha tuots preschaints preferissan Schlarigna per dar a l'Engiadin'Ota ün sustegn moral per ils sforzs pel mantegniment dal rumantsch in quel territori fich periclità, e perquai cha'l territori puter nun ha amo mai gnü üna Scuntrada.

Davo ha Manfred Gross declarà in möd fich simpatic ed inclegiantai-vel l'istorgia lunga e stantusa da la revisiun da l'artichel 116 da la costituziun federala. Quai chi'd es restà da l'idea originala es amo adüna fich important per il rumantsch: „La confederaziun sustegna masüras dals chantuns Grischun e Tessin per il mentegniment dal rumantsch e talian“ e „Per il contact cun persunas da lingua rumantscha es eir il rumantsch lingua ufficiala da la confederaziun“. Manfred Gross ha eir explichà che consequenzas praticas cha'l nouv artichel haja per nossa lingua.

Il parsura: Gian Guolf Bardola

Suprastanza

<i>President</i>	Gian Guolf Bardola, Villa <i>Luganese</i> TI
<i>Vicepresidenta ed actuara</i>	Cilgia Vital, Goldach SG
Accessurs	Sigisbert Lutz, Berna
	Clau Derungs, Malters LU
	Jachen Sarott, Chesalles-sur-Moudon VD

Cuminanza mussadras rumantschas

La davosa radunanza generala è stada igls 21-9-94. Igl amprem onn tgi la CMR è stada sainza presidenta è passo. Nous ans vagn luvro aint plang plang aint igls noss ressorts ed ans vagn antupo 7 x per radunanzas da suprastanza. Vous vez gio survagnia anc da nossa anterioura presidenta M. Hartmann la glista d'incumbensas. Ia sper tgi mintgigna da vous tgi ò gia dumondas vegia catto la dretga persunga da contact.

Igl è sto en onn d'affar quiet. Nous vagn elaboro ansemen cun la secziun dallas mussadras tudestgas GR en figl d'infurmaziun per genitours d'unfants da scoletta. Clara ed Alice az dattan infos detagledas.

Ainten la suprastanza centrala (ZV - kgCH) vainsa gia 3 sedutas ed en curs dad 1 ½ deis «manar sedutas». Suandonts affars èn nias trattos an la suprastanza centrala:

Projekt scoletta ainten las constituziun federala (CF)

Siva d'aveir examinò igls argumaints e las consequenzas ègl sa resulto tgi n'è betg favorevel d'integrar la scoletta ainten la CF:

muteivs:

- La CF sa restranscha sen detgas elementaras e dat betg reglaziuns da detagl.
- Igl cantuns on gronda autonomia an tgossas da scolaziun.
- Igl è en priovel da separar la scoletta dalla scola elementara e da trattar ed organisar ella sapientivamaintg oter tgi la scola.
- Mattess ev. an priovel projects gio instrados an divers cantuns (scalem da basa tar la scola). – Las pussebladads vignan examinadas. Ossa ègl da far definire igl LCH la noziun «scola fundamentala» ed aveir uscheia access an la CF u da pruar dad eir sur las constituziuns cantunalas. Tar nous è la scoletta fixada an la constituziun cantunala antras la nova lescha da scoletta.

Incumbensas d'uffezi

An collaboraziun cun igl LCH vign elaboro ena definiziun d'incumbensa per las mussadras.

Scolaziun

An connex cun la refurma dalla scolaziun da scolastAs duess er neir mido la scolaziun dallas mussadras. An discussiun stat la matura pedagogica scu basa per tot igls mastiers pedagogics.

Pedagogia

La scolaziun da chels da 4–8 onns è en tema fitg actual e vign gio discuto seriousamaintg aint igls cantuns BE, SO, LU, BL.

Instrucziun an bloc

Igl taimp da bloc, taimp prolungo, vign discuto an divers cantuns e cumegnns. L'associaziun KGCH vot infurmar e piglier posiziun tar chel tema. Ena gasetta «Kindergarten» da chest aton niro a trattar chel tema.

Documentaziuns

Igl èn cumpareidas diversas mappas novas tgi pudez vurdar. Igl temas: Anviern, tschever, premaveira e gôt.

p.i. dalla suprastanza: Letizia Sonder

Suprastanza

<i>Presidenta</i>	vacant; las suprastantas lavuran in ün collectiv Alice Ardüser, Laax (responsabla per ils contacts cun la LR) Letizia Sonder, Lantsch
<i>Actuara</i>	Clara Cadruvi, Ruschein
<i>Chaschiera</i>	Annina Nicolay, Samedan Barbara Rupp, Laax
<i>Revisuras da quint</i>	Sora Veronica Albin, Glion Mirta Lombris, Alvagni-Vischnanca